

12/K1

KAITSE KODU!

Plekitööstus

G. Linholm

Tallinn, V. Kalamaja t. 32,
kõnetraat 26-83.

Täielist rahuldust saavutab iga töös-
tur, kes laseb endale plekk-artiklid
valmistada trükitud-värvilisest või
valgest plekist

plekitööstus G. LINHOLM'I

juures, kus valmistatakse karpe ja
nõusid kalakonservitööstustele, komp-
veki- ja biskviiditehastele, laki-, vär-
vi- ja saapakreemivabrikutele — kõi-
gile laboratooriumidele ja apteekide-
le. Peale selle silte nii reklaamiks
kui ka kinnitusseltsidele.

Töö headuse eest täielik vastutus.
Hinnad väljaspool võistlust.

Kõige maitserikkamas ja suure-
mas valikus

**Inglise ülikonna-,
palitu-,
mantli- ja
kostüümiriiet**

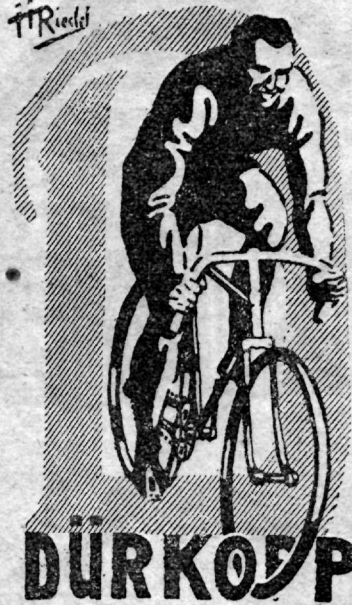
leiate ainult

J. Berkovitsch'i

Kaubamajast

Viru tän. 23.

ti Riedel

DÜRKOPP

ÜLE ILMA KUULSAID

rootsi „HERMES“;

inglise „ROYAL“ ja

saksa „DÜRKOPP“ jalgrattaid

esindab:

OSAÜHISUS „SYSTEMA“

Tallinn, Raekojaapl. 5. Kõnetraat 709.

Poolvillast lõnga

kudumiseks ilusates värvides. Puuvillased ja villased kanga **koed, lõimed, eied ja vatt** alati saadaval. Hommikul sisseantud villad kehratakse samal päeval valmis.

M. Teslon'i

villatööstus,

Harju t. 45, sissekäik Müürivahe 2.

Vihmakuued

imprägneeritud ja kummeeritud.

Vihmavarjud,
vahariie,

kunstnahk,

linoleum ja

reisitarbed.

S. KULL,

TALLINN, Vana Posti tänav nr. 8.

Tallinna Aktsia Pank

Tallinn, Vene tän. nr. 8.

Telefonid: 1-75 Dir. Abramski kabinett ja korter,
11-85 Vekslid ja raamatupidamine.
33-85 Kaupade jaosk. ja jooksv. arved.

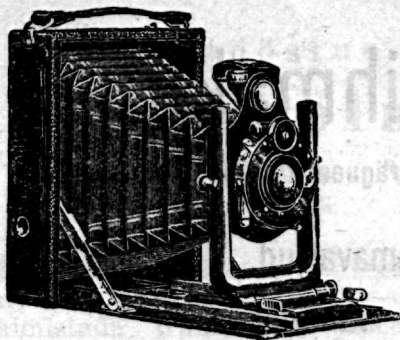
Kõiksugu pangaoperatsioonide
toimetamine.

Rahasaatmine Venemaale.

Eriosakond

hoiu-sissemaksude jaoks.

Pank maksab 6—9% aastas.

G. BERGER,

TALLINN.

Optika- ja arstiriistadekauplus

NUNNE TÄNAV nr. 1, Pikkjala all. Kõnetr. 31-09.

Fotogr.-aparaadid ja sinna juure kuuluvad asjad. Prillid, prismabinoklid, kompassid.

Võistlematus välikus.

JALGPALLISAAPAIK

üksikult ja hulgaviisi
odavate hindadega
soovitab

Esimene Tallinna Vilditööstus.
Tallinn, Heeringa t. 4, kõnetr. 20-75.

Aug. Tanseri

Päevapildi tarvete ladu

Vene tän. Nr. 7. Tel. 30-98
Tallinn

Kuulsamad maailma

jalgrattad

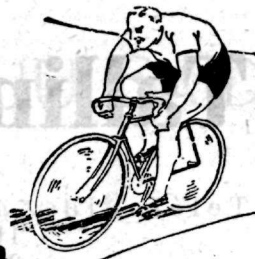
Inglise

Prantsuse

Saksa

müügil igas linnas ja alevis.

Ainuesindaja Eestis: **Karl Tammann**, Tallinn, Kentmanni 5, tel. 21-59.

Ladu Dunkri 4, tel. 5-02. :—: Keskmüügikoht: Pikk 19, Tallinn, tel. 31-25.

KAITSE KODU!

EESTI KAITSELIIDU HÄÄLEKANDJA
ILMVB KAKS KORDA KVVJ

IV AASTAKÄIK

NR. 9

16. MAIL 1928

Väljaandja: Kaitseliidu staap.

Vastutav toimetaja: V. Neggo.

Tellimishind: aastas 6 krooni, poolaastas
3 krooni, veerandaastas 1 kroon 50 senti,
kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad. $\frac{1}{4}$ lehek. 40 krooni,
 $\frac{1}{2}$ lehek. 20 krooni, $\frac{1}{4}$ lehek. 10 krooni ja
 $\frac{1}{8}$ lehek. 5 krooni. Esimese kaane sisekülj
50%, tagumise kaane vältskülj 100% kallim.

Üksiknumber 30 senti.

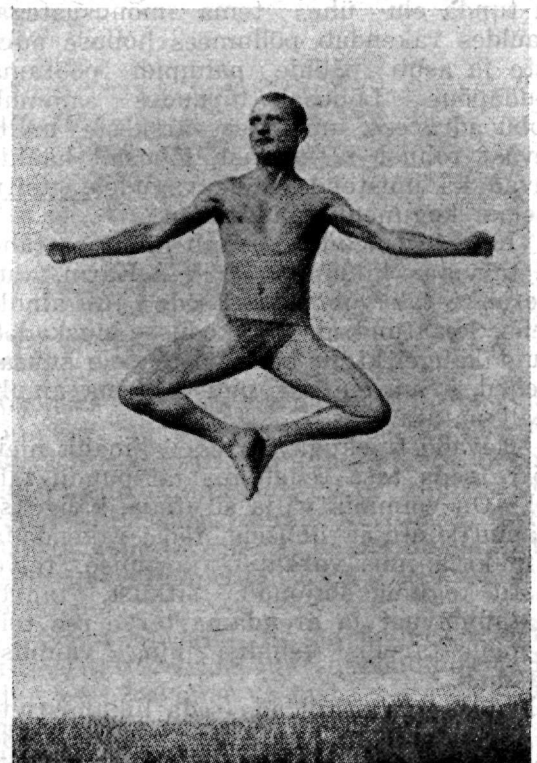
Toimetus ja talitus: Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Telef. 370. Toimetuse kõnetunnid
igal äripäeval kella $\frac{1}{2}$ 9—10 h.

Tänases numbris: Kevad ja sport. — Noortele kodukaitsjatele. — Sõjatehnika enne püssirohu fülesleidmist. — Mõnd
kaitseleiidupäeva laskevõistlustest. — Loengud tootlusküsimusest naishodukaitsle. — Surmalüsk. — Öppuste korraldamisest luure-
piilaritele ja piilkonnale. — Tall. maleva eskadroni tegevus. — Soome vabadusvõitlus. — Haapsalu agarad õppurid. — Naishodu-
kaltse tööl. — Lääne naised. — Tartu maleva staabi komp. aastapäev. — Narva maleva võistlused. — Male.

KEVAD JA SPORT.

Kevad on kätte jõudnud. Iga päevaga muutuvad päikesekiired ikka soojemaks ja soojemaks, tungides kallale külmanud maapinnale, soendades-äratades kõiki, kes ja mis uinus talveund.

Loodus on ärganud ja hakanud kiirelt end kohendama: puudele ja põõsastele ilmuvad pungad, valmis puhkema esimesel soodsal võimalusel; häbelikult ja kartlikult tõstab oma pead õrn, roheline muru, justkui häbeneks ta oma noorust, õrnsust ja neitslikkust; lõbusat juttu vee-tes kihutab kiirelt-kiirelt lugematu hulk ojakesi kaugele-kaugele, et lõppeks ühineda ühiseks suureks pereks, vägevaks laineks jões, järves, meres. Alates silmaga mitternähtavast pisilasest ja lõpetades looduse kuningaga, inimesega, on asunud kõik kohendama oma elu ja olu. Lindude lõbus laksutamine, konnade krooksumine, lendlevate putukate sumin, kõik räägib tänkavast elust. Kaheldes ja kartes veel ootamatut külmavana külaskäiku ronib inimene oma talvemundrist välja, kangutab oma elamu kinnitopitud ja kliisterdatud ukseid-aknad lahti ja laseb värskel, kevadisel õhtul tungida oma tarre, sealt välja kihutada pika talve jooksul sinna

Hüpaake ja saage tugevaks.

Noorus ja sport.

kogunenud kopitanud õhu, tolmu ja igat sorti pisilased. Inimene tunneb, et kevade tulekuga on ka temas sündinud suur muutus. Pika, sünge talve jooksul temasse asunud nukrus, ükskõiksus ja osalt ka laiskus on kui käega võetud. Inimeses on tärnanud suur elutahe, tahe kaasa elada loodusega selle uuestsündi, liikuda ja tunda elu ühes tema mõnusustega. Lauldes rakendab põllumees hobuse adra ette ja asub põllule pahupidi pöörama mullapõue. Lõbusalt hirnudes sammub hobu adra ees, unistades värskest, maitsevast rohust ja kaerast, lõbusalt häälitsevad ka mustendavatele vagudele toitu otsima kogunenud kuldnokad.

Kevade tulekuga tärkab inimeses tahe ja tarvidus liikumise järele. Karm, lumerohke tali võimaldas seda ju ainult neile, kes tundsid end kodus suuskadel. Kuid kaugeltki ju kõik mitte pole suusamehed. Suurem osa pidi esinema ainult pealtvaataja osas.

Kevade tulekuga on aga võimalik meil kõike seda tasa teha, mis jäi puudu talvel. On võimalik välja sirutada, kangeksjäänud konte ja lihaseid, tööle rakendada ja hakata juba varakult järgmise talve vastu koguma elujõudu, sitkust, tahtet, vastupidavust ja arendama terve rea teisi meile tarvilisi kehalisi ning vaimlisi omadusi.

Kuidas siis rahuldada seda liikumistungi ja -tarvidust? Kuidas ja mil viisil koguda elujõudu ja arendada hädatarvilisi kehalisi ja vaimlisi omadusi.

Kaua ei pruugi meie seejuures murda pead, pole tarvis seda otsida kaugelt ja kulukas ei ole see abinõu ka mitte. See on sport! Sportima peame meie, kui tahame, et oleksime elujõulised, tugevad, terved. Sport, see on tervise, jõu, tahte ja kõikide hädatarviliste kehaliste ja vaimliste omaduste allikas. Sportima peame elustavate päikesekiirte all, väljas vabas looduses ja värskes kevadises õhus. Sportima peavad esirinnas meie noored, meie tulevik. Sportides tunneme kuidas meie veri hakkab kiiremalt voolama, kuidas koguneb meie käsivarde jõudu, kuidas meie rind kerkib ja vajub nagu hea tugev sepalõõts, andes iga liigutusega meie verelle rohkesti hädatarvilist hapnikku. Spordi läbi püsime meie kaua noored, elujõulised ja tugevad. Ja kes meist ei tahaks olla igavesti noor? Loomulik, et kõik.

No milles on siis takistus, hakkame aga peale! Ja see algus sünnitabki suuremale osale, kes ei ole varem sportinud, peavalu. Leitakse vigu ja põhjusi siit ja seal, kord puudub vastav jalanõu, kord riie, kord aega vähe, kord meeolelu räbal. Hea tahtmise juures saab kõigest üle, ainult on tarvis teha algust, siis läheb kui lepase reega. Ei ole esialgu tähtis ja tingimata tarviline, eeskujuline sporditress, vaid kindel tahe.

Tulge välja oma harilikkudes riietes, lööge kuub maha ja alake pihta.

Millega siis alata, küsib nii mõnigi. Sellega, mis kõige kättesaadavam, kõige lihtsam, mis teid kõige rohkem huvitab.

Linnades, kus rohkesti spordiseltse, on asi lihtne. Seal leidub spordivälju, leidub ka vastavaid õpetajaid, leidub abinõusid. Maal, kus puuduvad spordiväljad ja harjutuste juhatajad, on lugu täbaram. Kui puudub vastav juhataja, tuleb algust teha omapead. On kasutada lage ja enam-vähem tasane plats, tehke algust mängudega: võrkpall, jalgpall, kurn, köievedu. Nende alade harrastamine ei ole seotud suuremate kuludega, raskustega ega oskustega. Huvitab teid kergejõustik, hüpped, visked, jooksud, ja teil puuduvad vastavad abinõud, ärge jääge peatuma. Tehke algust koduste, kättesaadavate abinõudega. Hüpake üle laia veekraavi, üle aedade, tõugake ja visake kive, tehke

murdmaajookse, rännakuid jne. Hiljem, kui teile kätte satuvad spordiabinõud, ei sünnita nende käsitlemine teile suuremat raskust, sest algus on tehtud ja keha juba saanud vastava ettevalmistuse.

Tarvis ainult energiliselt käed külge panna, algust teha, hakata end liigutama, siis võite olla kindlad, et ajahammas ja igasugused tõved teie peale nii pea ei hakka. Teie ei sammelda, ei muutu jõuetuks, sest liikumine on elu. Olgu meie kõikide püüd saada ja jääda tugevaks, elujõuliseks, nooreks. Siis võime kindlad ja julged olla, et meie kodukollet, isamaja ja perekondi niipea ei ähvarda ükski hädaoht, ja meie kaua püsime vabana ja iseseisvana.

E. L.

Noortele kodukaitsjatele.

*Deel on rinnas ideede maailm,
usub hing õnne muinasjuttu.
Pole kadunud sihid, teed uttu,
noorusjulgusest, jõust särab silm.*

*Esiisade ihaldet rand
oste vere eesi – ülim me aare.
Niidab surm õhvleid kalleid ka kaare,
ikka pühaks jääb saatuse and,*

*Uhkelt lehvigu isamaa lipp
aatekandjana sinavas õhus!
Möödas aeg, mil maad võõras võim rõhus,
vallat kõrguste säravam lipp.*

Adrienne Cinti.

Sõjatehnika enne püssirohu ülesleidmist.

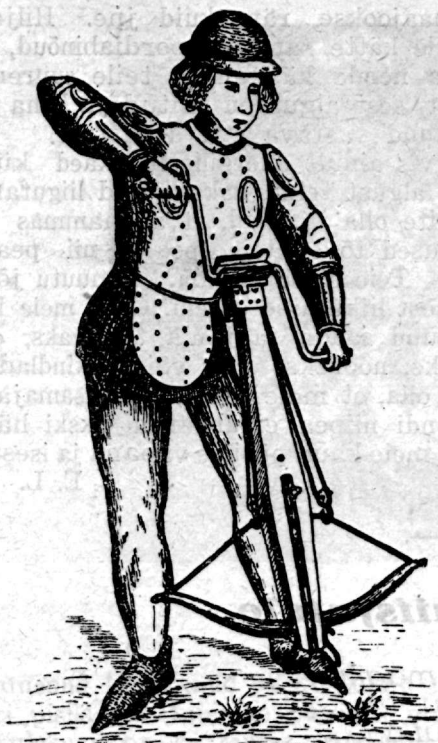
Sõjapidamise kunst ja sõjatehnika on evolutsioneerunud niihästi inimese kui ka tehnika arenemisega.

Võrreldes sõjakunsti ajalugu üldise ja kultuurajalooga näeme, et alati on püütud rakendada iga uut leidust või saavutust niihästi tehnika kui tööstuse alalt sõjajumala teenistusse. Ja iga suurem leidis sõjatehnikas on enesega kaasa toonud ka suure pöörde sõjakunstis.

Vanal ajal sõdur lasi valmistada oma relvad oma tahtmise järele relvade meistrite juures ja sõjariistade järele eraldus sõdur teistest omasugustest. Kaasaja

moodsas sõjaväes näeme aga hoopis vastupidist: püütakse selle poole, et sõdurid oleksid relvastatud ühetüübiliste sõjariistadega, mis võimaldab mitte ainult nende relvade massilist valmistamist sajatuhandeliste armeede jaoks, vaid lihtsustab ka sõdurite väljaõpetamist relvade kasutamiseks.

Nagu kaasajal, nii ka kauges minevikus esitati relvale suured nõudmised. Sõdur peab oskama vastast „võita“, ja abinõuna selleks on tal relv. Seega on ka arusaadav, miks sõdivad pooled püüavad ühteist oma sõjariistade paremusega ja

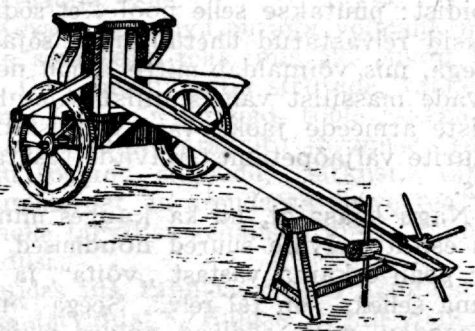

Simbulaskur.

tehniliste uudsustega üle trumbata. On mõni uuem leidus tehtud ja see sõjatehnika poolt tunnustust leidnud — ja vastavalt sellele võetakse ette terve sõjaväe ümberrelvastamine nende uute, paremate relvadega.

Kaasaeg erineb vanaajast ainult sellega, et kaasaja sõjariistade valmistamise tehnika kasutab kõiki teaduse ja tehnika saavutusi, mis põhjenevad täpsetele väljaarvestamistele, kuna vana- ja keskajal sõjariistade meistrid püüdsid suurendada relva headust ja võimet igasuguste rohtude ja nõiduste abil.

Pealetungirelvade arenemisega arensid ka kaitseabinõud. Mõõkade, odade ja

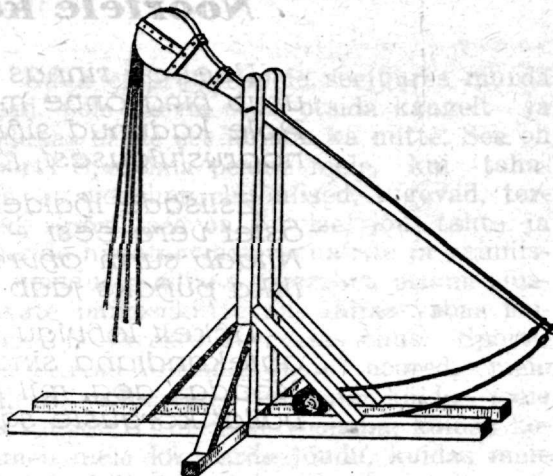
Katapult.

noolte vastu võeti keskajal tarvitusele kilbid ja raud- või soomusriided, mis aga püssirohu ülesleidmisega oma otstarbe kaotasid.

Iga aasta, relvade täienemisega ja eriti suurtükkide laskekauguse suurenemisega, suurenes ka sõdivate poolte vahel kaugus, kuna vanal- ja osalt ka keskajal, kui veel ei olnud tulirelvu või kui viimaste laskekaugus oli õige väikene, mees mehe vastu võitles.

Inimsoo kultuuri alul ei erinenud sõjariistad käsitööriistadest, mida ka paljud väljakaevamised ja leiud haudadest ning koobastest tõendavad.

Kõige esimene sõjariist oli lihtne kepp või teivas, pärastpoole hakati tarvitama juba keppi, mis ühest otsast jämedam ja millest lõppude lõpuks kujunes välja sõjanui.

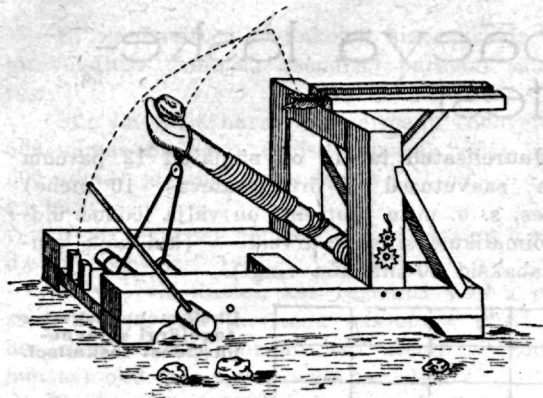

Õing suurte kivide viskamiseks.

Edasi — inimsugu arenes, kepi otsa kinnitati juba terava servaga kivi või kivikild. Sellest riistapuust kujunesid aja jooksul kivist kirves ja -oda välja; pronksi- ja raua-ajal valmistati kirved ja oda otsad nimetatud metallidest. Rooma legionärid olid varustatud kerge te viskodade ja lühikeste mõõkadega. Keskajal oli oda ratsa- ja jalaväe pearelv. Piik, s.o. kerge-tüübiline oda, on säilinud kaasaja ratsaväes tänaseni.

Pärast oda ilmub juba mõök, mida tarvitasid vanad roomlased, egiptlased, greeklased, germaanlased ja paljud teised rahvad. Esialgu tehti mõõgad lühikesed, kuid püüe oma vastast kaugemalt tabada, sundis suurendama mõõga pikkust, mis enesega kaasa tõi aga ka selle raskuse

Kivi ja noolte viskemasin.

suurenemise. Paljudes muuseumides leidub keskaja rüütlite mõõku, mis oma suuruse poolest nii rasked, et üks inimene hädavaevalt võib neid üles tõsta. Peale oda ja mõõga tarvitati läheda maa peal veel nuge, kinshaale ja sõjakirveid.

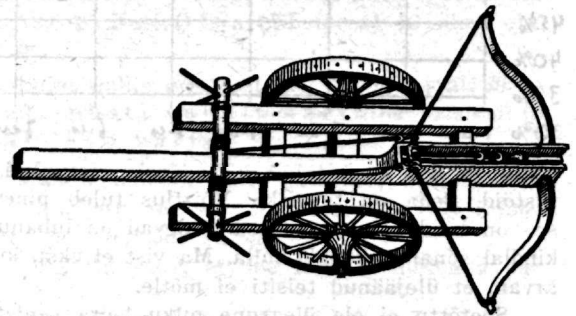
Inimese arenedes hakati mõtlema ja otsima abinõusid vastase tabamiseks kaugemalt. Leiti üles ling, mida alguses tarvitasid nomaadid, s.o. ränd- või karjapidajad rahvad. Nomaadid tarvitasid lingu kivide viskamiseks, et sellega oma loomi ühte kohta kokku ajada; pärastpoole võeti ling sõjariistana tarvitusele; piiblis Taaveti ja Koljati loos näeme, et Taavet surmas Koljati lingul visatud kivi abil. Roomlastel ja greeklastel olid koguni erilist väljaõpetatud linguviskajad väeosad. 16-aastasajal tarvitati lingu granaatide ja pommide viskamiseks vastase ridadesse. Nagu eelpool tähendatud, on ling karjapidajate rahvaste leidus, kuna vibu ja nooled on rahvaste leidus, kes ennast jahipidamisest elatasid.

Vibu on vanaaja rahvaste kaugelaskja relv. Seda kasutasid egiptlased, assüürlased ja paljud teised hommikumaa rahvad, kuna Euroopas see palju hiljem tarvitusele võeti. Osav laskur võis välja lasta minutis kuni 12 noolt ja 100 sammu peal

veel surmavalt inimest tabada. Vibust kujunes välja aja jooksul vibupüss või arbalett terasest vibuga, millest mõõtude suurenedes sai ratastel asuv arbalett või vanaaja „külm suurtükk,“ seega oleks arbalett esimese tulirelva prototüüp.

Kindluste piiramisel tarvitati vanal ajal katapulte, balliste ja teisi viskemasinaid, mille abil piiratavasse linna kive, kivist kuule, noole ja põleva tõrvaga täidetud vaate pilluti.

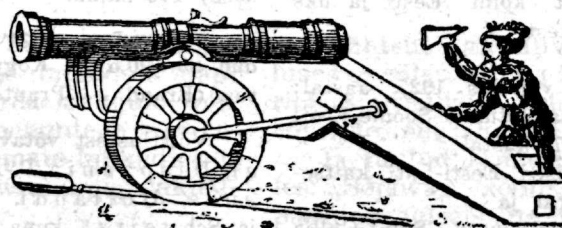
Keskajal valmistasid sõjariistu eriliselt väljaõppinud sõjariistade meistrid, kes omavahel tsunftid ja seltsid moodustasid ja kelle amet isalt pojale edasi anti. Iseäranis kuulsad olid hommikumaa sõjariistade meistrid oma tööde poolest ning Damaskuse terase kuulsus on säilinud meie ajani. Kuivõrd juba keskajal oli arenenud sõjariistade tööstus, näitab Makalo lahing (1427. a.), kus Milaano sõjariistade meistrid varustasid ühe nädala jooksul 4000 ratsanikku ja 2000 jalaväelast.

Arbalett lafetil.

Püssirohu ülesleidmisega Saksa munga Berthold Schvarz'i poolt 13. sajandil algas uus ajajärk sõjatehnikas — tulirelva ajajärk, mis veel ei ole kätte saanud oma kulminatsiooni punkti, kuid see aeg ei ole ka enam kaugel, kus tulirelvad peavad andma teed uutele hävitusabinõudele — mürgistele gaasidele ja igasugu nägemata kiirtele. Algab uus ajajärk sõjatehnikas — sõjagaaside ajajärk.

K. Kn.

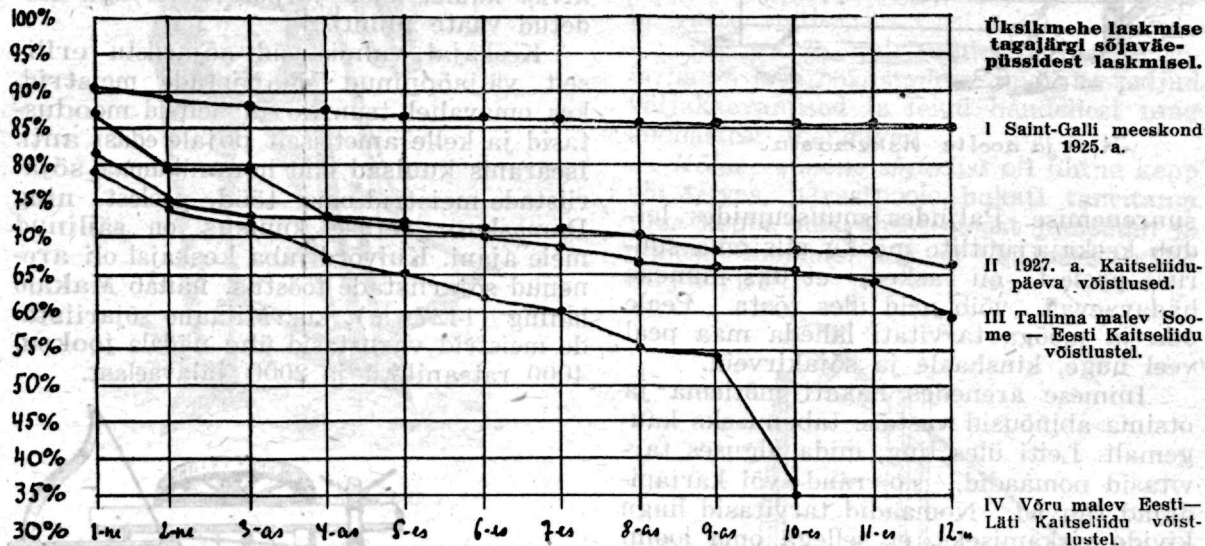

Mõnd kaitseliidupäeva laskevõistlustest.

Kaitseliidupäev ei ole enam kaugel. Viie-teistkümnendal juunil peale lõunat kostavad Pärnus esimesed võistluspaugud. Aega veel napilt kaks kuud.

Paremad laskurid malevates kohendavad

Juurelisatud tabelil on näidatud 12 parema mehe saavutused (Võru malevas 10 mehe) % -des, s. o. mitu protsenti on välja löödud üldse võimalikust silmade arvust — (kui kõik kuulid tabaksid 10-silmalist ringi).

endid ja igal pool tehakse hoogsalt ettevalmistustoid. Seda on tarviski. Võistlus tuleb pinev, see on kindel, sest mitmed malevad on lubanud kindlal sõnal esikohale tulla. Ma vist ei eksi, kui arvan, et ülejäänud teisiti ei mõtle.

Seetõttu ei ole üleiarune pilku heita seniste saavutuste peale meil ja mujal.

Üldse on kaitseliidupäeva laskevõistluste kavas ette nähtud järgmised üldvõistluslaskmised:

- 1) üksikmehe laskmine sõjaväepüssidest;
- 2) gruppidevaheline laskmine sõjaväepüssidest;
- 3) üksikmehe laskmine püstolitest (pealikutele).

Nendest aladest on kõige tähtsam üksikmehe laskmine sõjaväepüssidest.

Kuidas on lugu sellega meil ja mujal?

Ruumipuudusel ei ole võimalik pikemalt peatuda üksikmehe laskmise tagajärgede juures. Võtame siinkohal vaatluse alla ainult neli tähtsamat momenti, nendest kolm Eesti ja üks rahvusvahelistest võistlustest.

Need oleksid:

- 1) Kaitseliidupäeva võistlus 1927. aastal;
- 2) Tallinna maleva saavutused Soome-Eesti kaitseliidu võistlustel 1927. aastal;

Võru maleva saavutused Eesti-Läti kaitseliidu võistlustel 1927. aastal ja

- 4) Rahvusvahelised võistlused Saint-Gallis 1925. aastal.

Kõik laskmised toimetati 300 m peale rahvusvahelise märklaua pihta (läbimõõt 1 m, 10 ringi; keskel 60 sm läbimõõduga must südamik).

Et parimaid saavutusi näidati St. Gallis, on endastmõistetav. Võisteldi seal 1925. aastal 7. kuni 12. augustini. Lasti kuus künnelasulist seeriat, nendest 2 püsti, 2 põlvelt ja 2 lamades.

Lamades asendist saavutati tagajärgi (üldse võimalik välja lüüa $20 \times 10 = 200$ silma):

- 1) Miard (Prantsuse) 181 silma — lamades asendi meister, 2) Isenegger (Schveitsi) 178 silma; 3) Lienhard (Schveitsi) 176 silma; 4) Hartmann (Schveitsi) 175 silma; 5) Kuchen (Schveitsi) 173 silma; 6) Balmer (Schveitsi) 173 silma; 7) Warbel (Schveitsi) 172 silma; 8) Parmentier (Prantsuse) 171 silma; 9) Jensen (Daani) 171 s.; 10) Larsen (Daani) 171 s.; 11) Isnardi (Itaalia) 171 s., 12) Durand (Prantsuse) 170 silma.

Saavutused räägivad ise endi eest. Välja löödud 85—90,5%. Kogu võistluse nõrgem saavutus (Brand — Prantsuse) 148 silma ehk 74%.

Võistlustest võtavad osa: Belgia, Daani, Hispaania, P.-A. Ühisriigid, Prantsuse, Hollandi, Itaalia, Portugalialia ja Schveitsi, kuna puudub kõrgelasketasapinnaline Rootsi.

Ei ole huvitusetä siinkohal ära märkida kogu võistluse (kolmest asendist) paremat saavutust.

Siin lõi välja härra Zimmermann (Schveitsi) 502 silma ehk 84% (üldse võimalik välja lasta 600 silma) ja seega omandas maailma meistri tiitli.

Neid laskmisi toimetati sõjaväepüssidest (Schveitsi 1911. a. mudel).

Teistel võistlustel, kus tarvitati vaba püssi (võistleja võis tarvitada missugust püssi tahes, relv kuulus kontrolli alla ainult julgeoleku mõttes) olid tagajärjed veel paremad.

Vaba püssivõistluse paremad tagajärjed: 1) Ilmameister: Hartmann (Schveitsi) — 1.109 silma ehk 92,4% (40 lasku püsti, 40 põlvelt, 40 lamades). 2) Püstilaskmise meister: Hartmann (Schveitsi) 352 silma ehk 88%. Põlveltlaskmise meister: Hartmann (Schveitsi) 376 silma ehk 94%. 4) Lamadeslaskmise meister: Lienhard (Schveitsi) 384 silma ehk 96%!!

Olgu kuidas on, kuid sõjaväepüssidest laskmisel ei ole sugugi võimatu asi maailma meistrite tasapinnani välja jõuda, s. o. välja lüüa 90,5%. Näiteks läinud aastal Soome-Eesti kaitseliidu võistlustel pealik A. Raavik saavutas 174 silma (87%). Oleks kolme seitsme asemel viimases seerias kolm üheksat saadud ja ühe kaheksa asemel üheksa — oleks olnudki maailma-meistril järel.

Oleks... Kuid vähemalt minul on kindel usk, et juba lähemas tulevikus õnnetu ja naiseliku oleks'i asemele asub mehine — on.

See võimalus avaneb juba käesoleva aasta kaitseliidupäeva võistlustel. Tarvis 15 laskuga välja lüüa 136 silma ja Saint-Gallimaailma meister Miard on löödud.

Mis puutub Eesti kaitseliitlaste saavutustesse, siis olid need parimad läinud aasta kaitseliidupäeva võistlustel, — siis löid 12 paremat meest välja keskmiselt 85,3%; Tallinna malev soomlastega võisteldes 85% ja Võru malev lätlastega võisteldes — 62,5%

Kaitseliidupäeva võistluste grupilaskmised sõjaväepüssidest lähevad põhijoontes tunduvalt lahku senistest. Kui seni grupilaskmine seisis selles, et teatav arv võistlejaid laskis igaüks omaette ja saavutused arvati pärast kokku, — siis on kavatsus meie kaitseliidu võistlustel asetada grupp üldise juhutuse alla ja grupilaskmine viia enam-vähem lähemale lahingusulistele laskmistele.

Et sellel alal kaitseliidul puuduvad veel kogemused, ei ole mõõdupuud, mille järele saavutusi hinnata.

Lõpuks veel mõni sõna viimastest alast — püstolilaskmine pealikutele. Kahjuks peab tunnistama, et see ala on meil pea täiesti söödis. Sellele juhtide individuaalrelvale ei ole küllaldast tähelepanu pöördud ja seepärast temaga küllaldaselt harjutatud, mis ongi püstolilaskmise edu suurim saladus.

Seda tõendavad ka saavutused.

Läinud aasta kaitseliidupäeval lasti 30 m peale püsti vabalt käelt 60 lasku ja Siin saavutasid: Johann Prommi — 55 silma ehk 78,5%, Karl Otsa (VI mees) 46 silma ehk 65,9%.

Saint-Gallis aga lastakse 1925. aastal 50 m peale püsti vabalt käelt 60 lasku ja seal lööb välja:

Maailmameister dr. Schnyder (Schveitsi) 513 silma ehk 85,5% ja prantslased Des Jamonières ja Petit 503 silma ehk 83,8%.

Vahe nii suur, et see tõsiselt mõtlema paneb.

Kui meie paremad püssilaskurid oma saavutustega rahvusvahelisele tasapinnale kaunis ligidale küünivad, siis püstolilaskurid peavad tõsise kooli läbi tegema, et enam-vähem rahuldava kõrguseni välja jõuda.

Seda tuleb kaitseliidupäeva võistlustest osavõtjatel tõsiselt silmas pidada oma ettevalmistamise juures.

A. P.

Loengud toitlusküsimusest naiskodukaitsele.

Tartu naiskodukaitse ühingu korraldusel pidas hiljuti II diiviisi intendant kapten J. Org malevlastele rea loenguid toitlusküsimusest. Nende loengutega tegi referant tänuväärt töö laiemate hulkade tutvustamiseks praeguse lewinud päewaküsimusega.

Wäga suur tähtsus on toitmisel üksiku inimese, samuti kogu rahwa elus, eri-

line tähtsus aga rahwaste füüsilises wõitluses — sõjas. Juba Preisi kuningas Friedrich Suur ütles: „Kui tahad luua wõimsa sõjawäe, siis alga peale tema kõhust.”

Ja tuntud Ameerika kindral Grant ütles: „Sõjawägi sõdib kõhuga!” Sarnastes paradoksaalseis ütelusis peitub palju tõtt. Kuipalju kroonilisi haigusi ja riwist väljalangemisi on tingitud just mõistmata

toitmiswiisist, sellest pakuwad maailmasõja kogemused massilisi näiteid. Eriti õpetliku pildi ses suhtes annab meile sündmus Saksa abiristleja „Kronprinz Wilhelm'i” meeskonnaga. Mainitud ristleja wiibis maailmasõja alul ulgumerel wahetpidamata 255 päewa manöwerdades ja uputades liitlaste kaubalaewu, kusjuures põhjalastawailt laewult wõttis kõik nende toidu- ja sütetagawarad.

Nii oli ristleja meeskonnal ülükülluses suurepärast toidumoonu. Waadeldes laewa toidutabelit selgub, et toit oli otse würtleik! Kuid selle „tubli” toidluse tulemused andsid end peagi tunda. Nimelt sõi ristleja meeskond enese täiesti haigeks, nii et 500 mehest 110 haigewoodis lamasid, kuna ülejäänud suure waewaga jalul püüsid. Laewa komanderil ei jäänud muud nõu üle kui pidi laewa meeskonna wiimast jõupingutist ära kasutades oma ristlejaga täie auru all, kustutatud tuledega ja õöpimeduses liitlaste sõjalaewade ahelikust läbi hiilima, et pääseda ühte erapooletusse Ameerika sadamasse, kus ristleja kogu meeskonnaga interneeriti.

Millest oli tingitud sarnane massiline haigeksjäämine? Laewa wanemarsti selektuse järele näisid mehed olewat kaotanud igasuguse wastupanujõu haigusele. Tuli ette palju kopsupõletikku, wäikesed haawakesed ei tahtnud paraneda, raskeid we-rejookse tuli ette tühisemaist põhjusist. Murtud liikmed paranesid wäga pikkamisi. Samuti wõis meeskonnas märgata omapärast kahwatust, silmaterade laienemist, paistetusi, lühidat hingamist, närwiwalu, halwatusi j.n.e.

Mis saladuslik haigus oli see? Arstide nõupidamise otsuse järele olid haigused tingitud ebaõigest toidlusest. Need haigused arstiti aga kiiresti ilma arstirohtudeta ühelt Ameerika toiduainetekeemikult kokkusea-

tud toidusedeli läbi. Wiimane sisaldas nisusõklate weega kuumutamisel saadud wedelikku, siis keedetud kapsaid, sibulaid, porgandeid, spinatit j.m. Peale selle anti haigeile piima, munarebu, õunu, kartuleid j.m. Ära keelati sai, pekk ja rasw.

Selle toidusedeli tulemused olid üllatawad: umbes kümne päewa jooksul said terweks kõik 110 haiget. Selle näitega on selge, et haigused põhjenesid ebaõigel toidlusel ning „Kronprinz Wilhelm'i” lugu jääb õpetlikuks looks uuemaaja toidlusõpetuses.

Uuemaaja toidlusõpetus tugeb mitmekesiseil teadusil. Ilmasõja toidluskitsikus andis palju põhjusi selle ala uurimiseks. Nii on toidlusküsimuse waadetes sündinud põhjalik ümberhinnang. On selgitatud terve rida tumedaid küsimusi. Uuele tõekspidamisele kinnituse leidmisel on tekkinud wõimsad hääled, mis nõuawad reformi rahwaste toidlusküsimusis. Näidatakse ähwardawa hädaohu peale, mis kõiki kultuurrahwaid näib wiiwat degenerereerumisele, wäljasuremisele, tingitud ebaõigest toidlusest. Kultuurrahwaste hammaste kõdumine, igasugused ainetewahetuse haigused, terve rida lastehaigusi, laste liigsurewus, isegi wähhahaigus, mis eriti kiiret kaswu näitab, — kõik seatakse ebaõige toidluse ja rikunud toidu harrastuse ning suurstööstuse otse kuritegelise toiduainete wõltsimise meetodite arwele.

Olgugi, et reformis wõib leiduda mõningaid liialdusi, kuid üldjoontes on need õigustatud — peab tutwuma uute waadete ja wõtma õpetust tegelikuks eluks.

Edasi käsitas referent lühidamalt meie kaitsewäe toidlustamist. Lõppsõnas pani kõigile kodukaitseleikmetele südame peale oma kodust peale alata toidluswiiside parandamisega ning hoida kodu puhta alkoholist. Selle teostamisega oleks kodukaitse suure ülesande täitnud.—

Tartumaa malewa kodukaitse ringkonna

esindajatekogu pidas hiljuti malewa staabis oma koosolekut; koosolekust wõttis osa 27 esindajat. Koosoleku awas ringkonna esinaine proua M. Fischman, kes andis lühikese ülewaate kodukaitse senistest üleriiklikkudest saawutustest üldse ja kodukaitse tööst Tartumaa ringkonnas eriti. Ära kuulates aruandeid kohtadelt selgus, et naised sel alal tegewust arendanud wäga energiliselt ja intensiivselt.

Järgnesid referaadid II diwiisi intendant kapten J. Orult toidlusküsimusest ja malewa waneminstruktor nooremleitnant

A. Treufeldt'ilt propaganda küsimusest. Neid referaate kuulati suure huwiga.

Järgnewatel läbirääkimistel arutati küsimust, mis naistel neil kohtadel wõimalik oleks korda saata. Otsustati weel peale üksikute jaoskondade kohapealse tege-wuse korraldada üleringkondlik rahaline loterii ja Tartus — walitud eeskawaga rahwapidu malewa rahalise seisukorra parandamiseks.

Koosolekust jäi üldmulje, et Tartumaa naised hoogsalt ja üksmeelselt kodukaitse tööst kinni on haaranud. — E.

„Isa,“ hüüdis Abby, meie ei tohi alati tahta lõbusaid jutte. Minu Betty ütles mulle, et inimese elus ei ole ikka lõbusad asjad. Kas see on tõsi, isa?? Ta ütles nii!

Ema ohkas ja hirm asus jälle ta südamesse. Isa vastas lahkesti:

„Jah, mu kallid, nii see on. Mured ei jää tulemata. See on juba kord kahjuks nii.“ „Siis räägi mulle üks seesugune jutt, isake, üks hästi õudne, nii et meil kõigil oleks säärane hirm nagu juhtuks see meie enestega. Tule üsna mu ligi, ema ja võta Abby käest kinni. Tead, kui siis üsna õudseks läheb, siis on seda kergem välja kannatada, kui istume ligistikku ja sina hoiad mu kätt. Nii, isa, alga nüüd.“

„Nii siis... oli kord kolm koloneli...“

„Oh, see on tore! Ma tean, mis on kolonel, sest sina oled ju ka üks ja ma tunnen nende mundrit. Palun edasi, isa.“

„Ühes lahingus olid nad eksinud distsipliini vastu.“

Võõras sõna meeldis lapsele; täis uudishimu ja üllatust küsis ta:

„Kas see on maitsev toit, isa?“

Vanemad pidid peaaegu naerma hakkama, siis vastas isa:

„Ei, laps, see on midagi päris muud. Nad astusid käskudest üle.“

„Kas see on — — —“

„Ei see on sama vähe söödav kui esimenegi. Neile anti ühes ebaõnnestunud lahingus käsk silmakirjaks vastasseisukohtadele tormi joosta, et võimaldada sõduritele taganemist. Aga ägeduses astusid nad käsust üle, tungisid tõsiselt peale, võtsid tormijooksuga vaenlase seisukoha ja võitsid lahingu. Ülemkindral kiitis neid, kuid oli ka väga kuri, et nad sõnakuulmatud olid, ja saatis nad Londonisse, kus nende üle kohut pidi mõistetama.“

„Kas seda tegi suurkindral Cromvell, isa?“

„Jah.“

„Teda olen ma näinud, isa! Kui ta nii uhkelt oma suure hobuse seljas soldatitega meie majast mööda ratsutab, siis teeb ta säärase näo, ma ei tea isegi — ta näeb nii välja, nagu poleks ta rahul, ja võib kohe näha, et inimesed teda kardavad. Aga mina teda küll ei karda, mulle pole ta kunagi nii otsa vaadanud.“

„Oh, sa väike lobasuu! Nii siis — pealikud saadeti vangidena Londonisse, kus nad ausõna peale vabaks lasti, et nad viimast korda oma perekondi võiksid...“

Kuula!

Nad kuulasid. Jälle sammud, kuid uuesti läksid nad mööda. Ema toetas pea mehe õlale, et peita oma kahwatanud nägu.

„Nad jõudsid täna pärale.“

„Ütle, isa, kas see on üks tõesti sündinud lugu?“

„Jah, muidugi, mu südameke.“

„Kui tore, see on ju suurepärane; palun, isa, kuidas jutt edasi läheb? Emake — armas, ema, kas sa nutad?“

„Rahustu mu laps. Ma mõtlesin vaid nende vaeste perekondade peale.“

„Sa ei tohi nutta, ema; küll sa näed, kõik lõpeb veel hästi; see on juttude juures ikka nõnda. Palun, isa, jutusta edasi kuni kohani — ja nad elasid õnnelikult eluotsani. Eks ole, ema, siis ei nuta sa enam. Jutusta edasi, isake!“

„Enne kui vangid koju lasti, viidi neid Tover'isse.“

Ma tunnen Tover'it! Me võime teda siit näha.“

„Tover'is mõistis sõjakohus tund aega nende üle kohut ja leidis nad süüdi olevat, ning kuulutas neile surmaotsuse; nad lastakse maha.“

„Lastakse maha, isake?“

„Jah.“

„Kui kohutav! Armas ema, sa nutad jälle? Ära nuta, ema! Jutt jõuab kohe hea kohani, küll sa näed. Tee ruttu isa, sa ei jutusta küllalt kiiresti.“

„Sul on õigus, see tuleb küll vist sellest, et ma ikka jälle meele pean tuletama.“

„Aga sa ei pea meele tuletama, sa pead ikka edasi jutustama.“

„Jah, mu laps — need kolm koloneli...“

„Kas sa neid tunnud, isa?“

„Jah, ma tunnen neid.“

„Kui ma ometi ka neid tunneksin! Ma armastan kõiki kolonele. Usud sa, et nad laseksid end minust suudelda?“

Koloneli hääl värises vähe kui ta vastas:

„Üks kindlasti. Tule, suudle mind tema asemel!“

„Nii, isa — — — ja need kaks kahele teisele kolonelile. Ma arvan, nad laseksid end küll suudelda, ma ütleksin: „Mu isa on ka kolonel ja on väga vahva, ta talitaks just samuti kui teie talitasite, seega ei või selles midagi paha olla, üteltu inimesed, mis tahes. Teil ei tarvitse tunda vähematki häbi.“ Siis laseksid nad end suudelda, eks ole, isa?“

„Rõõmuga, mu laps.“

„Ema! Ära ometi nuta, kallid ema! Nüüd jõuab kohe kätte koht, kus kõik õnnelikult lõpeb. Jutusta, isa!“

„Mõned nende hulgast olid kurvad — kõik olid seda — ma mõtlen sõjakohtu liikmeid. Nad läksid vägede ülemjuhataja juure ja teatasid talle, et nad oma kohuse on täitnud — sest vaata, see oli nende kohus — ja palusid, et ta ainult ühe kolonelest laseks maha lasta ning teised vabastaks. Sest sellest jätkuks täiel määral sõjaväele mõju avaldamiseks.“

Aga ülemjuhataja oli väga vali ja lükkas nende palve tagasi. Ta põhjendas seda sellega,

et kui nemad oma kohuse on täitnud ja oma südametunnistuse järele on talitanud, siis ka tema ei taha loobuda oma kohusest ja määrada oma sõduriau. Nad aga vastasid talle, et nad temalt midagi pole nõudnud, mida nad ise ei teeks, kui neil ainult õigus oleks armu anda. See avaldas ülemjuhatajale mõju; ta kaalus pisut aega ja vali ilme ta näolt kadus. Ta käskis neid oodata, ise aga läks ta oma tuppa, et palves Jumalalt nõu küsida. Kui ta tagasi tuli, ütles ta:

„Vangid tömmaku liisku; üks neist peab surema, kaks elama.“

„Kas nad tõmbasid liisku, isa? Kes neist peab surema? Ah, see vaene mees!“

„Ei, nad keeldusid seda tegemast.“

„Nad ei taha liisku tömmata, isa?“

„Ei.“

„Miks mitte?“

„Nad ütlesid, et see, kes surmaliisu tõmbab, ise vabatahtlikult endale surmaotsuse määrab; see pole aga muud kui enesetapmine. Nad olevat kristlased, ja piibel keelab neile enesetapmise. Nad lasid seda ütelda ülemjuhatajale ja avaldasid oma nõusoleku sõjakohtu otsuse täidesaatmiseks.“

„Mis see tähendab, isa?“

„Et nad... et nad maha lastakse.“

Kuula!

Tuul? Ei. Tamp-tamp-tamp-tärr, tärr—trummipöörin — —

„Ülemjuhataja nimel, avage uks!“

„Isa,“ need on sõdurid! Mulle meeldivad sõdurid väga! Kas tohin neile avada? Palun, palun isa!“

Ta hüppas sülest, avas ukse ja sõnas rõõmsalt: „Astuge sisse, astuge sisse! Abby avab teile ukse. Siin nad on, isa! Grenaderid! Grenadere tunnen ma hästi!“

Väike salk marssis sisse, ohvitser teretas, surmamõistetud kolonel seisis sirgelt ja vastas tervitusele, ta naine seisis ta kõrval surmkahvatu ja valusa ilmega näos — muidu aga ei ilmutanud ta millegagi oma lohutamatu häda. Laps vaatas hiilgavalt silmil pealt.

Pikk kallistus isa, ema ning lapse vahel, siis kõlas käsk „Tover'isse — marss!“

Kindla sõjameheliku sammuga lahkus kolonel salga saatel oma majast. Uks sulgenes.

„Ema, kas see polnud imeilus! Ma ütlesin kohe, et jutt hästi lõpeb. Nüüd lähevad nad Tover'isse, seal näeb isa kolonele. Ta — —“

„Tule siia, sa mu vaene süütu lapsuke!“ ..

* *

*

Teisel hommikul ei suutnud vaene õnnetu ema voodist tõusta. Arstid ja halastajaõed askeldasid ta ümber ja vahetasid sosinal mõne sõna. Abby ei tohtinud ema tuppa minna, talle öeldi,

Väike salk marssis sisse.

et ta välja mängima läheks, ema olevat väga haige. Paksu talirüüses mässituna astus laps välja uulitsale ja mängis mõne aja maja ees, siis aga tärkas temas äkki mõte, et see ometi imelik on ja õieti isa poolt väga paha, et ta nii kaua Tover'isse jääb, kuna ema haigena kodus lamab. Ta läks isale järele. —

Tund hiljem astus sõjakohus ülemjuhataja ette. Sirgelt, sünge ilmega näos, sõrmelukke lauale toetades, seisis ülemjuhataja ja andis pealiigutusega kohtueesistujale sõna. See lausus:

„Soovitasime vangidele veel kord tungivalt olukorda uuesti võtta kaalumisele, kuid nad jäid kindlaks oma otsusele — mitte tömmata liisku. Nad on pigem valmis surema kui üle astuma oma usu keelust.“

Protectori nägu muutus veel süngemaks, kuid ta vaikus. Ta seisis mõtetes, siis ütles ta:

„Ei. Mitte kõik ei pea surema; liisk heidatagu nende eest.“

Juuresolijad võtsid selle otsuse tänutundega vastu.

„Tooge nad siia! Juhtige nad sinna tuppa! Seal seadku nad end ritta, pöördes näo seina poole ja asetades käed selja taha risti. Teatage mulle, kui nad on kohal.“

Jäädes üks andis Cromvell adjutantidele käsu: „Minge uulitsale ja tooge mulle siia esimehe vastutuliija väike laps.“

Vaevalt oli adjutant jõudnud astuda üle ukسلäve, kui ta juba tagasi tuli Abby'ga käekõrval, kelle riided olid kaetud lumehelmetega. Pisike tüdruk astus kartmatult riigi vägevama mehe ette, kelle nime kõla üksinda juba pani vä-

„Isa, isa! Vaata, mis sa said!...“

risema värste ja kuningaid; ta ronis kohe ta sülle ja ütles:

„Sind ma tunnen; sa oled ülemjuhataja; ma nägin sind juba kord kui sa meie majast mööda ratsutasid. Kõik kartsid sind, aga mina ei kartnud, sest mulle ei vaadanud sa kurjalt otsa. Eks ole, sa mäletad ju veel? Mul oli punane kleit seljas — tead, see, mille rinnaesisel on sinised vigurid. Kas sa enam ei mäleta?“ —

Naeratus kerkis protektori karmile näole ja ta viivitas diplomaatiliselt vastusega.

„Nii, nii... ma pean järele mõtlema... see oli...“

„Ma seisin just maja ees, oma maja ees, tead?“

„Hm!... Sa väike armas, on küll häbiasi, aga ma ei mäleta tõesti enam...“

Etteheitvalt vaatas laps talle otsa.

„Sa võisid seda unustada! Mina aga mitte.“

„Mul on sellest ka tõsiselt häbi, aga nüüd ei unusta ma sind tõesti enam, selle peale mu sõna. Eks ole, sa andestad mulle, ning nüüdsest peale jääme alati headeks sõpradeks.“

„Oh, muidugi andestan, kuigi ma ei mõista, et võisid mind unustada. Sul on nähtavasti väga halb mälu, aga minul on see vahel ka nii — mu Betty ütles seda mulle. Kuid lepime ära, sest ma arvan, sa oled sama hea kui... , aga sa pead mind paremini süles hoidma, nii nagu mu isa — külm on.“

„Tule siis üsna mu ligi, toetu mu rinnale, sa mu väike, uus sõbrake; aga nüüdsest peale oled sa juba mu vana sõber, eks ole? Sa tuletad mulle meele mu enese väikest tütrekest — nüüd pole ta ammu enam väike — kuid ta oli sama õrn ja armas kui sina, sa väike näkineid. Oma süütu usaldusega iga inimese — kas sõbra või võõra

— vastu võitis ta igaühe südame ja tegi selle oma sõnakuulelikuks orjaks. Nagu praegu sina, istus tema endisel ajal mu süles, peletas mult väsimuse ja mure ja andis mu südamele rahu, just nii nagu sina praegu. Palju, palju aega on möödunud sellest, mil see helge taevastäis rõõmu kadus aja pimedusse, sa annad selle mulle uuesti tagasi; — selle eest võta vastu ühe vaevatud ja koormatud inimese õnnistus, sa väike tüdruk, kes sa mult peletad Inglismaa saatuse pärast tekkiva mure ja vaeva, kuna ma su seltsis võin puhata.“

„Kas armastasid oma tütart väga, väga?“

„Tõenduse sellele võid sa leida asjaolus, et ma kõik täitsin, mis ta aga ial soovis.“

„Küll oled sa hea! Palun, suudle mind!“

„Kõigest südamest, ma olen sellele isegi uhke. See — oli sinule ja see — temale. Sa palusid seda, aga sa oleksid võinud mind ka käsikida sind suudelda, sest sa täidad nüüd minu juures tema aset, mispärast mina ka sinu käskusid pean täitma.“

Laps plaksutas rõõmu pärast selle uue võimu üle käsi, siis jäi ta aga kuulutama, sest tuppa kostis ühetooniline raske astumine.

„Soldatid! Soldatid! Abby tahab neid näha!“

„Sa pead neid nägema, mu laps, aga oota vähe, mul on sinule üks ülesanne.“

Ohvitser astus tuppa, andis au ja teatas: „Süüdimõistetud on kohal, sir.“ Siis andis ta jälle au ja lahkus toast.

Ülemjuhataja andis Abbyle kolm kirjalakist muna. Kaks olid valged, üks punane, see pidi kolonelile, kes selle sai, kuulutama surmaotsuse.

„Oh, missugune ilus punane muna! Kas sa nad kõik mulle annad?“

„Ei, mu südameke, nad on teistele määratud. See üks seal on vaid eesriidega kaetud, mine seal teise tuppa, sa näed kolme meest reas seisvat näoga vastu seinale ja käed selja taga — vaata nõnda — ning igaüks neist hoiab ühe käe avatuna, nagu kausi. Igasse avatud kätte pane üks muna ja tule siis minu juure tagasi.“

Abby kadus eesriide taha ja asevalitseja jäi üksi. Ta sõnas pühaliku aukartusega: „Mu täbaras seisukorras tuli mulle see mõte kindlasti Temalt, kes kõigile on abiks, kes on sattunud hätta ja paluvad talt abi. Ta teab kellele peab langema liisk ja läkitas mulle selle süütu lapsuke, et sünniks Tema tahtmine. Inimesed eksivad, Tema aga mitte. Imelikud on Ta teed ja arusaamatu Ta tarkus... kiidetud olgu Ta püha nimi!“

Väike näkineid lippas eesriide tagant välja, vaatas täis uudishimu ringi, silmitses liikumatult seisvaid sõdureid ja kolme vangit. Korraga libises rõõmus naeratus üle ta näo ja ta mõtles endamisi: „Üks nendest on isa; ma tunnen ta selja tagant ära. Tema peab saama kõige ilusa-

ma! Rõõmsalt jooksis ta vangide juure ja libistas igale ühele lakkmuna pihku; siis pistis ta oma naeratava näokese isa käevatre alt läbi ja hüüdis:

„Isa, isa! Vaata mis sa said, ma andsin ta sulle!“

Kolonel heitis pilgu saatustlikule andele, langes siis põlvili ja surus täis meeleheitlikku armastust ja valu süütu surmamõistja oma rinnale. Sõdurid, ohvitserid, mõlemad armuleidnud kolonelid, kõik olid hetkeks nagu halvatud sellest vapustavast tragöödiast, siis aga valdas neid kurbus; pisarad valgusid neile silmi ja nad ei häbenenud nutta. Sügav pühalik vaikus valitses järgneva silmapilgel, siis aga astus valvelolev ohvitser vastumeelt vangi juure, puudutas ta õla ja sõnas vaikselt: „Nii kahju kui sest mul ka on, sir, aga ma pean täitma oma kohut.“

„Mida täitma?“ küsis laps.

„Ma pean ta ära viima.“

„Ära viima? Aga kuhu siis?“

„Maha..., maha... Jumal aidaku mind! Kindluse teise osasse.“

„Aga see ei lähe praegu. Ema on haige ja ma viin isa koju.“

Ta vabastas end isa sülelusest, ronis ta kükile ja põimis käed ümber ta kaela:

„Tule, isa, lähme nüüd!“

„Sa mu vaene laps, ma ei või. Ma pean nüüd femaga kaasa minema.“

Laps hüppas põrandale, vaatas imestusega ringi, astus siis ohvitseri ette, tampis oma väikese jalaga vastu maad ja hüüdis:

„Ma ütlesin sulle juba, et ema on haige, sa kuulsid ometi seda. Lase teda minna — sa pead!“

„Sa vaene laps, annaks Jumal, et ma tohiksin seda, aga ma ei tohi, ma pean ta ära viima... Vahtkond!... Valvel olla!... Kui välk oli Abby joosnud teise tupp. Järgmisel hetkel tuli ta,

kättpidi ülemjuhatajat taga vedades, tagasi. Seda kardetud meest nähes, korraldasid kõik end kiiresti, ohvitserid tervitasid ja vahtkond andis au.

„Käsi sina neid! — Mu ema on haige ja isa on vaja; ma ütlesin neile juba seda, aga nad ei kuule mu sõna ja tahavad ta ära viia.“

Ülemjuhataja seisis paigal kui piksest raba.

„Sinu isa, laps? Kas see on sinu isa?“

„Endastki mõista! See oli alati mu isa. Ega's ma muidu selle ilusa punase munakese poleks annud just temale ja mitte teistele, kui ma teda nii väga ei armastaks. Kindlasti mitte!“ Ehmatuse ja kohmetuse peegeldus ülemjuhataja näoilmes.

„Jumal tule appi! Saadana hõel kavalus on mind sundinud korda saatma kõige armutumata teo, mille kunagi korda on saanud inimene — ja pole väljapääsu, pole abi! Mis pean ma tegema, mis võin ma teha?“

Kannatamatult ja ühtlasi kurvalt hüüdis Abby:

„Sa võid ometi käskida, et nad ta lahti laskeksid!“ Ta hakkas nutma. „Siis ütle neile ometi seda! Sa ise lubasid ju mulle, et ma ainult tarvitsen käskida, ja et sa kõik täidad, mida käsin, ja nüüd, mil ma esimest korda sulle ütlen, et sa midagi peatsid tegema, ei täida sa oma lubadust!“

Rõõmus helk pehendas vana sõjamehe karme näojooni. Ta asetaskäe väikesele põikpeale ja sõnas: „Jumal olgu kiidetud ja tänatud selle mõtlematu lubaduse eest ja taevast õnnistagu sind, mu laps, kes sa Temast juhitud mulle seda õigel ajal meele tuletasid. Jumala silm valvab su üle, mu laps! — Vahtkond! Kuulge ta sõna! — Ta kõneleb minu suu läbi. Vangile on armu antud, laske ta vabaks!“

Tallinna maleva laskumärkidega dekor. malevlased kaitseliidu lippude ees Kadriorus 1. mail.

Õppuste korraldamisest luurepiiluritele ja piilkonnale.

Kaasaja võitluses, olgu see vaenuväljal väliste või seesmise vaenlase vastu, nõutakse igalt võitlejalt kõrgeid iseloomuomadusi. Ta peab olema külmavereline, iseseisev, julge, väle, otusvõimne, vastupidav. Ta peab oskama tegutseda igas, ka kõige kriitilisemas, olukorras, ilma et ennast kaotaks. Et vaenlasele jääda nägematuks, tema vaate ja kuulide eest leida varjet, hoida ära asjatuid kaotusi, peab iga võitleja oskama moonnuda, maastikule kohaneda, ühe sõnaga „maastikuga ühte sulada“. Kõik, kes ennast kodumaa kaitsmisele ette val-

Tähtsamad tegurid, mis meie tegevust võitluses mõjutavad, on vaenlane ja maastik. Kui meil nende kohta puuduvad teated, siis tegutseme kui pimedas ja võime sattuda vaenlase ootamatu kallaletungi alla, ise kallale tungides aga võime komistada looduslikkude takistuste otsa ja sattuda meile teadmatute vaenlase relvade ja jõudude peale. Seepärast on iga juhi ja võitleja hool ja kohus koguda teateid vaenlasest (jaotus, jõud, relvad, asetus, kavatsused jne.) ja maastikust (lähised, läbipääsevus jne.). Ilma luureta ja vaatluseta on iga üks silmad ja kõrvad.

Auväärne on luureteenistus — piilurite esimene auhind. Ta nõuab julgust, vahvust, külmaverelust, kavalust, arusaamist, väledust, vastupidavust, võimet kiirelt otsustamiseks ja tegutsemiseks, sest luure ja tegutseb iseseisvalt ja tal ei ole kelleltki nõu küsida, kui peab tegutsema otsustaval silmapilgul. Neid omadusi peab malevlane eneses arendama, ta peab aga ka luureteenistuse tehnilist külge tundma, muidu võib ta kasuta hukkuda ja oma väeosale kahju tuua.

Paarispiilurid luurel.

Õppusteks valitagu maastik, millel asuvate esemete läbivaatamine on paarispiiluritele jõudumööda. Vastane tähendada vaenlase piiluritega, see teeb õppuse huvitavamaks ja tõsisemaks. Olukord lihtne. Ülesanne piiluritepaarile lihtne ja arusaadav. Rõhku panna tähelepanu ja mälu arendamisele.

Piiluri varustus ja relvastus. Piilurite varustus kontrollitakse ja püssid laetakse piilurite asukohast (elamiskohast) väljaastumisel. Siia kuuluvad: püss, 90 padrunit, 2—4 käsigranaati, gaasimask, väike labidas; vanemal piiluril veel peale selle: pliats ja paber, taskukell, taskunuga, vile, soovitatav ka binokkel.

mistavad, kes selle ülesande enesele kohuseks võtnud, peavad endis neid omadusi ja oskusi kasvatama. Kahtlemata on luuretegevus üks neist tegevusist, kus esiplaanile kerkib moondamis- oskus, osavus maastikule kohaneda, on tegevus, kus arendame endis neid omadusi, mis igas võitluses esikohal. Seepärast peab ka luureõppus leidma küllaldast tähelepanu ja harrastamist. Ta on ka iseenesest põnevam, kaasakiskavam, huvitavam kui teised tegevused. Olgu siin lühem artikkel luurest, luurepiilkonna ja piilurite tegevusest.

Kui külm ilm, siis sinelid kaasas; sooja ilmaga sinelid maha jätta. Ranitsad maha jätta. Piiluritel kasutada laialdaselt loodusele vastavat peitevärvi riietust: talvel valget rüüd, kevadel — helerohelist, suvel — tumerohelist, sügisel — helepruuni. Peitevärvi riietuse puudusel moondada varustuse läikivad osad, ka kaugelt silmapaistev ja loodusest eralduv riie värv, puukstega, viljakõrtega jne.

Ülesanne. Ülesanne antakse piiluritele luurelähtekohal. Vaenlane on eile õhtul jõudnud Ojaääre küllasse, mis siit selle tee suunas 4 km. Meie väed on sellesama künka ja Nõlva küla juonel (Näitab küla käega). Vanemaks piiluriks malevlane Haraka. Piilurite paaril kindlaks teha kas on vaenlasi tulnud Saue taluses (Näitab piiluritele Saue talu). Kui seal vaenlasi on, kas nad nimelt asuvad, on nad jala- või ratsamehed, kui palju neid on. Kas on neil kuulipildujaid. Täna kell neli Saue talus veel vaenlast ei olnud. Meie luuret ees ei ole. Ülesande täites ilmuda minule siiasamasse kohta. Pääsesõna — tääk. Näitlikul õppusel on õppuse käik: Luure lähtekohal annab õppuse juhataja pärast ülesannet luure tegevuskava. (Iseseisva tegevuse juures teeb kõik need korraldused ja toimingud, mis teeb näitliku õppuse juures õpetaja, vanem piilur või piilkonna vanem). Käesoleva ülesande täitmisel on luure tegevuskavas: Piilurite liikumise suund — üksik puu ja künkad, mis vasakul Ojaääre küla teed — Saue talu. Soodsad kohad vaatlemiseks: võsastikud kolmel künkal vasakul Ojaääre küla teed. Maa nende kungaste vahel liikuda läbi kiiresti. Luure lõpukoht — Saue talu ja selle ümbruse läbivaatamine, siis tagasitulek. Leppemärgid omavahel: müts üles tõsta — vaenlast ei ole; püss palge — näen vaenlast sihtimise suunas.

Nüüd kontrollib õpetaja, kas ülesandest ja selle täitmisest aru saadud.

Selle järele asuvad piilurid vaatluskohale

nõnda, et nad moondatud oleksid ja vaenlane neid ei märkaks.

Tegevus vaatluskohal. 1) Tähelepanelik maastiku vaatlus, kas ei ole vaenlast silmapiiril; 2). Kus on minul järgmine soodus vaatluskoht; 3). Kuidas ja millises suunas ma sinna varjatuna pääsen. Uuele vaatluskohale liiguvad piilurid kiirel sammul, lahtised maaalad mööduda hüpetega või roomates. Liikumine olgu vaikne, tasane, varjatud. Ka liikudes peab vaatlust jätkama. Piilurid liiguvad 10—20 m. intervallil. Ka võib teine piilur 10—20 m. esimesest tagapool olla. Liikumisel kasutada varjealasid, mis piilureid vaenlase vaate eest varjavad. Küngetest ja kõrgetest kohtadest mitte üle minna. Kui vaatluskoht oli künkal, siis oma vägede poole külge tagasi tulla ja liikumist jätkata künka jalalt.

Õppuse kestvusel õpetaja kontrollib piilurite tegevust, selgitab piilurite liikumistehnikat ja annab väikese ülesandeid. Näit. : „Mis teie teete, kui selle põõsa tagant tormab vaenlane teie kallale?“ „Laseme“. Piilurid liiguvad. „Mis teete kui näete selle talu juures inimesi liikuvat?“ „Kohanen ja vaadeldes teen kindlaks, kas on nad vaenlased või talu elanikud.“ Jne.

Talu läbivaatamine.

Jõudes Saue talu juure künkale õpetaja seletab, kuidas üksikut talu läbi vaadata.

Saue talu läbivaatamiseks vaadelda hoolega siit põõsastest talu ümbrust ja aiaääri, kas ei

peitu seal vaenlast. Kui vaenlane on talus sees, siis jätab ta ikka vahi välja. Sõjas tuli ka tihti ette, et vaenlane läks talu süüa otsima ja vahti välja ei jätnudki. (Piilurid vaatlevad ja teatavad, et talu ümbruses vaenlast ei ole näha). Nüüd jääb üks piilur siia võsastikku, võtab püssi laskevalmis, peab silmas maja ümbrust ja maja uksti. Vanem piilur hiilib talule, nõnda et teda majast näha ei ole. Jõudes maja ümbritseva aia või plangu juure, jääb ta vaatlema ja kuulatama, kas ei ole koeri ja kas ei liigu õues inimesi. Kui õues on inimesi, siis käsib neid enese juure tulla ja saab muidugi neilt teate, kas vaenlast ümbruskonnas on. Vaenlasemaal ei tohi elanikke uskuda ja jätta pantvangiks neid, kuni maja läbi vaadatud. Kui õues on vaikne, siis annab vanem piilur vaatlejale piilurile märku järeletulemiseks. Piilur, jõudes vanema piiluri juure jääb, püss laskevalmis, vaatlema ja peab silmas maja ust, et kui vaenlane majast välja tuleb siis ta kohe tule alla võtta või üksik vaenlane vangistada. Vanem piilur hiilib nüüd majale ja mütsi peast võttes vaatab läbi akna, kas vaenlast on majas. Kui vaenlane on majas ja nendega ühes toas ei ole kohalikke elanikke, siis visata läbi akna käsi-granaat, need, kes välja hüppavad, vangistada. Selleks ajaks hüppab ka teine piilur välja, et esimesele abiks olla. Kui vaenlasega ühes toas on maja elanikud, siis püsse laskevalmis hoides tormata majja ja vangistada vaenlane. On aga välja jäetud vaht, siis püüda see vangistada „tasaseks teha“ ja siis majas olev vaenlane vangistada. Julgus ja külmaverelus on siin peaasi. Kui aga vaenlast ei ole, siis lähevad piilurid püssi laskevalmis hoides majja, kuulavad üle maja elanikud ja vaatavad siis selle läbi. Enne talule lähenemist ja majja sissetormamist vaadelda teraselt maastikku talu ümbruses, kas seal ei asu vaenlast.

Pärast maja läbivaatamist vaadata veel järele kõrvalised hooned. Ja et lõpulikult jõuda selgusele, kas läheduses vaenlast ei leidu, valida kõrgem vaatluskoht, kust lähem silmapiir tähelepanelikult üle vaadata. On see tehtud, siis alata tagasiminekut. Tagasimineku peab teostatama ettevaatlikult ühelt vaatluskohalt teisele, sest ka vaenlane võib luurel olla ja ettevaatamatult liikudes võivad luurajad sattuda ootamata vaenlase luure peale, mis julgetele luurajatele võib saatuslikuks kujuneda.

Ülesannet täites ilmub vanem piilur pealiku kellelt ülesande sai, juure, ja teeb lühikese susõnalise ettekande ülesande täitmisest ja oma tähelepanekust.

Et piilurite tähelepanu teritada, esitab pealik pärast ülesande täitmist küsimusi maastiku kohta, mis piilurid peavad vastama.

Kui õppustel on pealtvaatajaid õpilasi, siis

vahetada tegutsevaid õpilasi vaatluskohtades uutega.

Piilurite tegevus vaenlasega kohtamisel.

Siin on õppuse eesmärgiks õpetada piilureid tegutsema vaenlasega kohtamisel.

Õppetegevus : a) piilurite ja piilkonna liikumine, b) vaatluskohtade valik, c) tegutsemine vaenlasega ootamata kohtamisel, d) tegutsemine aegsasti märgatud vaenlasega kohtamisel, e) side südamikuga, f) suusõnalised ettekanded ja g) vaenlase asukoha luure.

Õppuste organiseerimiseks valitagu aegsasti õppuste koht, seatagu kokku ülesanne ja tegevuse kava. Et õppus oleks tõetruum, tähendatagu vaenlane kaitsval asuvate osadega, kes välja saavad piilurid maastiku tundmaõppimiseks ja läbivaatamiseks. Piilkonda määrata üks jagu.

Õppuste käik. Luure lähtekohal teatab õpetaja tegevuse eesmärgi ja seletab, kuidas tegutseda piiluritel vaenlasega kohates : a) kohtamisel üksikute vaenlase piiluritega piilkonna vanemale märku anda, end peita ja siis piiluri liginedes hoogsasti (kärata) talle täägiga peale tormata ja vangistada. Kõige soodsam on küljelt või seljatagant ootamata vaenlase piilurile kallale tormata. b) Kui tegemist on ülekaalus oleva vaenlasega, millest mööda hiilida võimatu, siis aeglaselt taanduda ja vahetpidamata jätkata vaenlase vaatlemist. c) Kui piilur satub ootamata vaenlase peale, siis ta laseb enda kaitseks. Samuti avab piilur tule, kui vaenlane peale tungib ja võimalust ei ole teadet saata, et hoiatada oma vägesid vaenlase tegevusest. Tihti on kasulik piiluril avada tuli vaenlase asukohtade kindlakstegemiseks, sest harilikult vastab vaenlane tule peale ikka tulega.

Luurel aga peab hoiduma paugutamisest, sest luure tegutseb salaja, vaenlasele tähelepanemata. Ja kui ta tulega on enese välja annud, siis on raske ülesannet täita. Kogu piilurite tegevus peab olema julge ja otsustav, sagedasti pöördud vaenlase tiiva ja seljataguse pihta, eriti, kui vaenlane segab luure tegevust või takistab edasilükkumist.

Piilkonna ülesanne. Vaenlase poolt on vallutatud Ojaääre küla. Piilkonnal on ülesandeks vaenlase seisukohti Ojaääre küla ees välja selgitada, kus nimelt asuvad vaenlase lahing-eelpostid Ojaääre küla tee rajoonis. Meie luure ees ei ole. Piilkonna vanem — Teder. Pärast ülesande täitmist ilmuda minule Saue tallu. Piilkonda ootan tagasi luurelt kell 18.15. Pääsesõna — kirk. (joon N.). Kontrollitakse, kas malevlased on ülesandest aru saanud.

Sel õppusel lastakse piilkonnal iseseisvalt tegutseda, kuid õppuste juhataja parandab piilkonna tegevuse väär sammud ja selgitab, kuidas oleks õigem toimida. Enne luure lähtekohalt lahukumist ja esimesele vaatluskohtale asumist tuleta-

Joonis N: 2

da meelega, kas on kõik piilkonna vanema poolt tehtud luure heaks kordaminekuks. Kas piilurid on ülesandest ja selle täitmise kavast aru saanud, teavad pääsesõna, püssid laetud, kaasas tarviline arv padruneid ja käsigranaate, rakmed korras ja liikumisel ei krabise, varustuse läikivad ja silmapaistvad osad moondatud, määratud suuniv piilur, saadud aru liikumise suunast, leppe-märgid antud ja neist aru saadud jne. Kui mõni neist toimingutest tegemata, siis juhib õpetaja küsimustega sellele tähelepanu. Normaalse õppuste käik oleks : Kui kõik see tehtud, algab piilkond tegutsemist. Ees liiguvad, 2—3 meest, järel piilurid, silmside kaugusel, 100—200 m, — südamik.

Piilurite jõudes üle silla künkale, mis vasakul Ojaääre küla teed, tõuseb õpetaja märguande peale üksiku puu juures üles vaenlase piilur ja algab liikumist silla suunas. Kui vaenlase piilur tee ääre künka joonele välja jõuab, hüüab piilur „seis!“, mille peale vaenlase piilur plehku pistab. Järgneb pauk ja vaenlane langeb surmalt maha.

Pangu peale tõuseb üksiku puu juures teine vaenlase piilur üles ja tahab ära joosta. Üks piiluritest, kes kogu aeg vaadelnud, hüüab „seis,“ „käed üles!“ ja võtab ta kirbu peale. Vaenlane täidab käsku. Nüüd käsib piilur vaenlast käed üleval hoides tee suunas edasi liikuda. Kui vaenlane künka juure jõudnud, käsib piilur tal ümber keerata ja läheb ja vangistab ta. Teised kaks piilurit, püsse laskevalmis hoides, jätkavad vaat-

lust. Nüüd läheb piilur, võtab künka taga vangistatult ära relvad, isikutunnistuse ja kirjad. Vaenlast tähele pannes asub piilkonna südamik kohe „kohale“ ja on valmis piilureid toetama tulega. Vanem piilur läheb vangistatu juure ja küsib: kus asuvad vaenlase väed, mis ülesanne tal oli, palju teid veel selle ülesande täitmisel oli. Käsib siis ühel piiluril vangistatu järele valvata, saadab teise piiluri, kes võtab surmasaanud vaenlaselt kirjad, isikutunnistuse ja relvad. Kirjutab pealikule järgmisesisulise teadaande ja saadab siis vangistatud vaenlase ühe piiluriga Saue talu pealikule, kellelt vanem piilur ülesande sai.

Kellele? 2. kompanii pealikule. Kuhu? Nõlva koolimaja. Nr. 5. 3. augustil 1928. a., kell veerand viis Läheteocht : Luhaoja sild. Kaart : 1:42000.

Kohtasin Luhaoja sillast 200 m. põhja pool kaht vaenlase piilurit, kellest kokkupõrkel üks sai surma, teise vangistasin. Jätkan ülesande täitmist. Lisa : Vangistatud ja surmasaanud vaenlase dokumendid.

J. Haraka, piilkonna vanem.

Piilurite jõudes künkale, millel kasvab üksik kuusk, lastakse eelolevast võsastikust paar pauku. Vaenlane on piiluri üksiku puu juures märganud. Mis teha ? Anda piilkonna vanemale leppemärgiga teada ja vaadelda, kust pauk tuli.

Vaenlane märkas piilurit, aga piilur teda mitte. Kuidas luuret edasi toimetada ?

Piilkonna vanem asetab piilkonna künka juure, millel kasvab kaks kuuske, kohale ja asub ise vaenlast vaatlema. Käsib kahel piiluril roomata ja varjatult edasi liikuda kraavi mööda ja vaadelda vaenlast. Kolmandal piiluril vaenlase tule väljameelitamiseks asetada müts kepi otsa ja lühikeste vaheaegade järele seda näidata, et vaenlasele oleks näha mütsi ülemine äär, ise olles selle juures varjatud.

Tallinna maleva eskadroni tegevusest möödunud aastal.

Õppuste korraldamine kaitseliidus on seotud suurte raskustega, sest igal kaitseliitlasel on oma huvid, mis nõuavad lõviosa ta ajast ja jõust. Ainult vabal ajal, mis on jäänud järele elamise nõuete rahuldamisest, võib ta pühendada kaitseliidu tegevusele. Sagedasti teevad suuri raskusi ka õppevahendite ja õppuste korraldamise koha küsimus. Jalaväes pole need puudused nõnda teravakujulised, kui nad seda on kaitseliidu ratsaväe osades.

Ratsutamise õppuse korraldamiseks peavad olema saduldatud hobused ja maneesh. Nendeta õppus pole mõeldav. Kuigi Tallinna maleva eskadronil need puudused, on saadud üle neist raskusist, tänu eskadroni pealiku A. Kepperi agarale tegevusele ja vastavate sõjaväejuhtide heatahtlikule vastutulekule. Eskadronile on võimaldatud korraldada õppusi sõjaväe hobustel.

Kui on kinnine maastik ja võimalik, siis piilkond peab katsuma vaenlasest mööda hiilida. Käesoleva ülesande täitmisel maastik seda ei võimalda.

Vanema piiluri käsk täidetakse. Vaenlane, temale piilurile kraavi mööda lähenedes, avab tule. Vaatlejal peab see ja sellega vaenlase asukoht nähtav olema.

Künkalt, millel kasvab kaks kuuske, piilkonna vanem vaatleb teravalt eelolevat maastikku, vaenlase asukohta. Et vaadeldud maastik ja vaenlase asukoht paremini meeletuksid, teeb ta sellest perspektiivvisandi. On vanem piilur vaatluse lõpetanud, siis kutsub ta kraavist leppemärgiga piiluri tagasi, kes teatab talle oma tähelepanekuid.

Sellega on piilkonna ülesanne täidetud ja piilkond läheb tagasi samas korras, nagu luurelegi.

Oma ülesande täitmiselt tagasi jõudes ilmub piilkonna vanem pealiku, kellelt ülesande sai, juure ja teatab viimasele oma tähelepanekuist.

Lõpuks lühike kokkuvõte piilkonna tegevusest, mis teeb õpetaja. Siin võib veel käsitada juhtusid luuretegevusest, mis möödunud õppusel ette ei tulnud. Näit.:

Ülesanne: Mis teha piiluril, kui tema vangisatub. Pealik seletab, et ülekuulamisel peab piilur teatama oma nime, ametikoha ja isikliku numbri. Kui on sunnitud andma vastust, siis anda neid üldises iseloomus. Puhtvaleandmeid mitte anda, sest vaenlane võib neid kontrollida.

Tarvitada vastusi:

1. Missugusest väeosast? Mina alles ilmusin oma väeosasse ja ei tea.

2. Kes ja missugune väeosa asub Nõlva külas?

Ei ole seal käinud ega tea.

3. Kui palju on kompaniis kuulipildujaid?

Ei tea, sest pole kogu kompaniid näinud jne.

Möödunud aastal on eskadron korraldanud õppusi üldse 60 korda. Neist ratsutamisi 25, laskeharjutusi 7, vehklemist 9, riviõppust 3, sõite paraadile 3, käsigr., laskeriist. materj. osi 6, väljasõite 1, sihtimisõppusi 2, muid õppusi 4. Tegevuse intensiivsuse tõstmiseks on pealik Kepper pannud välja väärtusliku auhinna annetamiseks sellele kaitseliitlasele, kes võtab osa eskadroni tegevusest kõige rohkem. Õnnejumal sel alal naeratas rühmapealik E. Olbreile, kes tragim kaitseliitlane ja õppusest osavõtja. Auhind, hõbeportsigar monogrammiga, anti üle võitjale pühapäeval, 15. aprillil laskeharjutustel Juhkentali lasketiirul. Väärtuslikku kinki nähes paljude silmad löid särama. Vist mõnigi kahetses, et ta vahest mõnunenud voodis pühapäeva hommikul, kui teised olid õppusel

J. O.

Soome vabadusvõitlus.

16. mail 1918. aastal astus Soome vabadusvõitluse üldjuht kindral vabahärra Gustaf Mannerheim oma võidurikaste vabadusvõitlejate saatel punasest terrorist vabastatud Soomemaa pealinna Helsingisse, tervitatud sajatuhandepealisest rahvahulgast, kes esimeste kevadlilledega üle külvas oma kangelaspoegi. Punased lipud on asendatud valgesinistega. Soomemaa on raske võitlusega kätte võitnud oma vabaduse. Seda ajaloolist päeva, oma „lippude päeva“ pühitsevad soomlased igal aastal eriliselt pidulikult. Tänavu, selle päeva 10. aastapäeval, võtab neist suurejoonelistest pidustustest osa ka Norra kuningas Hakon, kes teatavasti sel ajal viibib külalisena vaba Soome pinnal. Ka meie, eestlaste, südamed tuksuvad sel päeval soojemalt, sest Soome vabaduse kättevõitmine andis meile uut jõudu ja hoogu jätkata ka oma võitlust oma vabaduse eest.

Kuna seni Eesti kirjanduses pole veel ilmunud ülevaatlisku kirjutust meie vennasrahva iseseisvusvõitlusest, siis tahab „Kaitse Kodu!“ toimetuse asuda selle ülesande täitmisele, tuues üldpealkirja „Soome vabadusvõitlus“ all rea artikleid, mis käsitlevad selle võitluse üksi-

kuid episoodide ning annavad kokkuvõtliku ülevaate sellest olukorrast, milles Soomel tuli pidada oma rasket iseseisvusvõitlust, neist teguritest, mis nii ühelt kui teiselt poolt kaasa mõjusid ses verises mängus, Soome vabadusvõitlejate võitudest ja kaotustest, kuni lõpuliku võidu saavutamiseni.

Nende artiklite kirjutamisel on käsitatud järgmisi materjale: M. G. Schybergson: „Soomemaa poliitiline ajalugu“, Soome välisministeeriumi ülesandel välja antud koguteos: „Soomemaa XX sajangu alul“, Johannes Öhquist: „Lövilipp, Soome rahva tõus vabadusele“, Henning Söderhjelm: „Punane mäss Soomes aastal 1918“, Ulrich Scholtz: „Soome vabadusvõitlusest“, Krahv von der Goltz: „Minu läkitus Soome ja Baltimaale“, J. Öhquist: „Soomemaa“, Franz Thierfelder: „Suomi — tuhande järve maa“, koguteos, Paul Oskar Höcker: „Soomemaa“, koguteos, Friedrich Israel: „Helsingi Vene sõjaväevanglas“, Maila Talvio: „Kured“, romaan Soome vabadusvõitluse päevilt. N.

I. Iseseisvustungi arenemine Soomes.

Rootsi aeg. Vene aeg maailmasõjani. Maailmasõja puhkemine ning Soome autonoomia hävitamine. Soome akadeemiline noorsugu iseseisvustõtte ülesvõtjana. Teelahkmel, otsusele jõudmine ning ettevalmistavad sammud võitluseks.

1323. aastal kaotasid seni vabad soomlased aastasadeks oma iseseisvuse, kuna nende maa Nöteborgi rahuga Rootsi ja Venemaa vahel ära jaotati: Suurem osa Soomest sattus Rootsi valitsuse alla, ainult osa Karjalast liideti Noorgi vürstiriigiga.

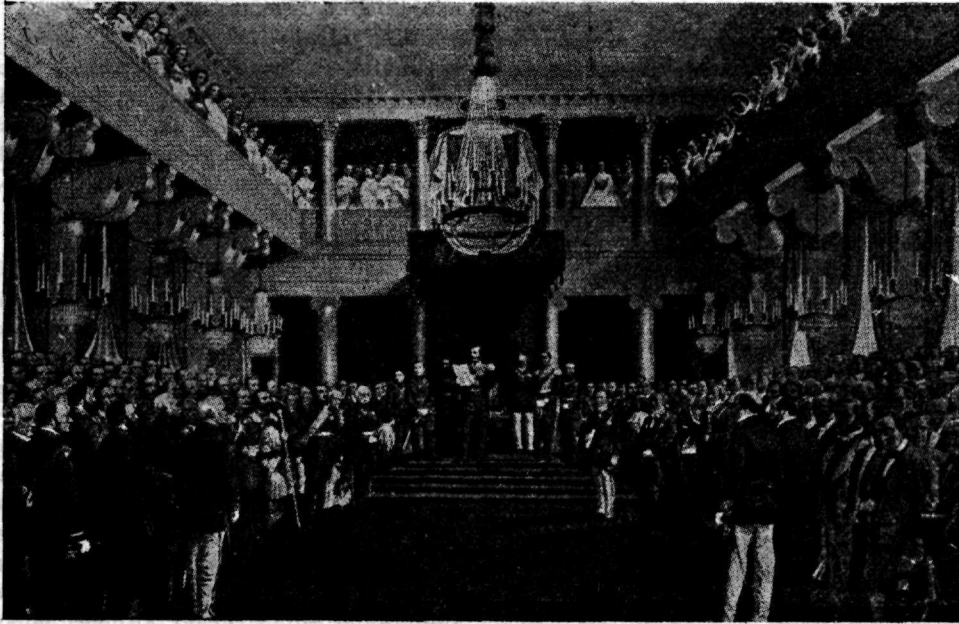
Kuus ja poolsada aastat kestis Rootsi valitsus Soomes. Selles ajajärgus oli tihti nälja ja katku all kannatav Soomemaa pea vahetpidamatuks sõdade tallermaaks Rootsi ja selle peavaenlase Venemaa vahel. Üks Soome ida-, teine läänepiiril võitlesid need kaks võimu kõige ägedusega sihi eest pääseda Läänemerele piiramatuks valitsejaks. Ikka ning ikka jälle juhtisid nad oma karme väesalku üksteise vastu võitluse Soome maa-alale. See võitluste aeg oli vähe kohane selleks, et äratada Soome rahvas rahvuslikku ja poliitilist enesetunnet. Võidelda tuli tal küll palju, võib isegi ütelda, et kogu Rootsi aeg oli Soome rahvale pea vahetpidamatuks, ajuti isegi äärmiselt laastavaks võitluseks oma olemasolu eest. Ent need võitlused ei olnud poliitilist, vaid ainuüksi sõjalist laadi. Nad olid sihitud alati ühe välise vaenlase vastu, ning Soomel tuli ohverdada vaid oma vara ja verd. Kas ja millal neid alustada või lõpetada, selle kohta polnud Soomel otsustada, vaid palju suurema ja vanema emamaa — Rootsi, kelle kätte oli koondatud kogu poliitika juhtimine ja otsustamine.

Seega polnud siis Soome küll sõna tõsisel mõttes peremees oma majas, kuid väljaspool Soome piire — Stokholmis — asuv Rootsi riigivalitsus, kellele ta allus, ei puudutanud siiski soomlaste rahvuslikku iselaadi. See põhjenes küll peamiselt sellel, et Rootsi valitsus üldiselt õige vähe oli huvitatud Soome rahvast ja ta saatusest. Ent ta ei rõhunud ega vägistanud ka soomlasi, kuigi ta maa valitsemisel ja õigusmõistmisel samuti arvestas ka tõsiasjaga, et rõhuv enamus maaelanikest oli soomlased, ning rootslased moodustasid sellest ainult õige väikese protsendi.

*

Sootuks teiseks kujunes olukord pärast 1808.—9. aasta sõja lõppu, mil Soomemaa muutus Vene riigi osaks. Seni ei olnud Soome rahvas tunnud otsekohest hädaohtu oma rahvuslikule iseolemisele. Paljude poolt küll juba ammu kardetud ning nüüd siiski ootamatult kiiresti täies ulatuses kätte jõudnud katastroof — osutada äkki sootuks teise „emakese“ kaisutuses — äratas ühe hoobiga seni uinunud Soome rahva rahvuslikud jõud.

Aleksander I suutumine Soome rahvasse laskis end kogu sõja kestvusel juhtida peamiselt ainuüksi neist meeoludest ning jõududest, mis tulid avalikuks Soome rahva hulgas. Alles see vabadustung ja see rahvuslik tahtjõud, millega Soome rahvas avaldas oma taht oma endastolenevaks poliitiliseks eluks, suutsid anda teise suuna tsaari esialgsele kavatsusele — Soomet täielikult allutada ja Venemaaga liita ühiseks üksuseks. — Väide, et Aleksander I ainult aatelistest ideedest juhitud Soome rah-

Aleksander II avab Soome Maapäeva Helsinki lossis 15 sept. 1863. a.

vale andis kaugeleulatuvat autonoomia, tuleb asetada luulevalda. Ka tema talitas esijoones oma maa huvisid silmas pidades. Ja kui soomlaste isamaa-armastus ja orjastamise vihkamine astusid visasse võitlusse sõjalise võimuga, siis olid tema ning peamiselt tema mõjurikas nõuandja Speranski küllalt targad selleks, et jõuda veendumusele, missugune poliitika Soome-maa suhtes Venemaale kindlustab suurima kasu — õigluse, inimlikkuse ja rahu, s. o. sallivuse poliitika. Nõnda ei olnud siis Aleksander I vabaduskirjaga 27. (15.) märtsist 1809., Soome Maapäeval kinnitatud „Töotusega kõigile Soome-maa elanikele“, ellu kutsutud uus Soome riik mitte monarhi armu ja helduse annetus, vaid vürsti ja rahva vahel sõlmitud ühise kokkuleppe tulemus. Edaspidine riigi ülesehitamise tegevus arenes pikkamisi, samm-sammult; mitu aastakümnet oli ta isegi õige tunduvalt takistatud, mis osutus õnnetu tõsiasja järelduseks, mida polnud suutnud kõrvaldada ükski tarkus ega julgus — see tõsiasi, et Soomemaa riiklikkude küsimuste viimane otsustamine kuulus väljaspool Soome piire asuvale vürstile, kellele takistamatult võisid ligi pääseda võõrad mõjud. See oli Soome rahva kogu olemise aluste nõrgaks kohaks.

Kui siis 3. märtsil 1855. aastal Aleksander II tsaaritroonile astus mees, kelle kohta valitses arvamine, et ta on õiglane ja vabameelne ja kes seda arvamist Soomemaa suhtes avalal määral tõestas, siis purskasid äkki rahva hulgas vägevad poliitilise tegutsemisihaga allikad

esile, ja Soomele algas seniaimamatu ulatusega aastakümneid kestev poliitiline, majanduslik ja kultuuriline õitseage, mille peamiseks tulemuseks oli rahva rahvusliku enesetunde ja rahvusliku vastupanujõu arenemine ja tugevnemine.

Juba Aleksander II järeltulija, kitsarinnaliselt marurahvusliku Aleksander III ajal kerkisid ähvardavad pilved Soomemaa poliitilisele taevale. Vene marurahvuslase M. Katkovi poolt Moskvast juhitud reaktiooniline rahvuslik võitlus kõige mitte-vene ja omavalitsusliku vastu hakkas kandma ohtlikku vilja. Täielisele õitsengule jõudsid need kalduvused aga alles 1. novembril 1894. a. tsaaride aujärjele astunud Nikolai II ajal, kes küll kõigi ta eelkäijate eeskujul harilikul viisil kinnitas Soome põhiseaduse, kuid juba neli aastat hiljem kindral Bobrikovi isikus läkitas Soome kindralkuberneri kohale täielise türanni, kellele antud ülesandeks polnud midagi vähemat, kui kõigi abinõudega, olgu see siis lihtsa mõjutamise, kavaluse või vägivaldse võimu tarvitamise teel maksma panna Soome riigi täieline poliitiline rippuvus Venemaast ja hävitada Soome rahva rahvuslus. Mil viisil ning missuguste tagajärgedega Bobrikov oma ülesannet täitis, on kaunis üldiselt tuntud, mispärast seda siinkohal üksikasjalisemalt jätame puudutamata. 16. juunil 1904. a. laskis noor Soome isamaalane Eugen Schuman ta maha, lastes seejärel kohe ka iseendale kuuli rindu. Bobrikovi päranduseks oli ta omavoli ja õiglusetu asjaajamise tulemusena — täieliselt segi paisatud omavalitsusaparaat ja

sügavamate kihtideni äärmiselt pahandatud rahvas.

Kuigi täielikult oli hävitatud kogu soomlaste sõjaväeorganisatsioon ja neilt võetud igasugused relvad, jätkasid nad siiski täie visadusega oma võitlust Vene valitsejate omavoli vastu. See sündis küll ainult rahuliku võitluse kujul oma õiguste eest, ent seepärast polnud see sugugi vähem terav, ohtlik ja ohvririkas kui võitlus relvaga.

Sest polnud ju mitte ainult vaja sõna ja sulega seista oma seadusvastaselt kärbitud õiguste eest, istutada jõudu ja vastupidavust oma rahva hingesse, anda välismaale tarvilist selgitust Soomes valitsevate olukordade üle, eitada Vene omavoliliste seadluste maksvust ja kokku seada neile vastuväiteid, ei, peamiselt oli vaja murda nende jõudu ja mõju, vastasele tegelikult näidates, et vägivald kunagi ei suuda muuta õiglust õiguseks ja, kui ta pörkab julguse ja kindlale iseloomule, kunagi ei suuda sundida sõnakuulmisele. Seda valmisolekut ohvrite toomiseks ja kangelaslikkust, millega peeti seda võitlust, võib hinnata teise mõõdupuuga kui sõjamehe surmapõlgust taplusväljal; ent võitlejate närvidelt ja tahtejõult ei nõua ta mitte vähem pingutust. Sadadesse ulatub nende riigi- ja teiste ametnikkude — sest peamiselt olid just need põhiseadusvõitluse ohvriteks — arv, kes ohverdasid isamaa altarile tervise ja varanduse, ameti ja elamisvõimaluse ning vabaduse.

Õiglus tõstis esimest korda pead, kui 1905. a. hilissügisel Vene oktoobrirevolutsiooni vood ka üle Soomemaa veeresid. Joovastus, millesse Soome rahvas sattus Nikolai II novembri-manifestiga sama ootamatult kui täielikult tagasiantud vabaduste tagajärjel, kujutas talle silmi ette igavesti kestva võidu ja õnne unelmid. Ainuüksi juba see tõsiasi, et ühe hoobiga maalt välja on pühitud kogu see Vene rämps kõigi ta sandarmite, salakuulajate ja karjääristidega, et põhiseaduslik kord täies ulatuses jälle maksma on pandud, et maa juhtimine on usaldatud sarnase mehe kätte, kui seda oli Leo Mechelin, oli sedavõrd joovastav, et see on täiesti mõistetav, kui tol korral Soomes ei nähtud, et see jõud, mis saavutas selle võidu, oli väljaspool maa piire asuva võõra rahva tahteavaldus ning mööduv lõke, ja et reaktsioon pidi aset leidma ka Soomes, niipea, kui see võõra rahva tahe hakkab kaotama oma revolutsioonilist jõudu. Arusaajamatele oli see kurb tõde peagi küllalt selge. Mis sündis Soomes viimastel aastatel enne maailmasõda oli selline, et ta andis nendele õiguse, kes sünge lootusetusega vaatasid oma isamaa tulevikku. 1914. a. novembris ilmus viimaks veel Vene valitsuse laiaulatuslik kava Soomemaa

suhtes, mis avalikult kuulutas Soome autonoomia täieliku lõpetamise.

Kes tol ajal juhtus olema Soomes, sellel tekkis mulje, et Soome rahva närvid ei ole enam küllalt tugevad temal lasuva surve väljakannatamiseks. Meeleheitest ja ükskõiksusest koosnev teguvõimetus oli vallanud meeled. Igasugune usk pääsmisesse oma jõul näis olevat kadunud...

*

Juulikuu viimastel päevadel 1914. aastal lendasid läbi Soomemaa kõige kummalisemad ja ärritavamad kuulused. Ei teatud, kust nad ilmusid, ei teatud, kuhu nad suunivad, ent tunti ainult hirmuäratava katastroofi lähenemist. Oli nähtud sõjaks varustatud sõjaväerongide liikumist. Soome skäärides katkes ühendus. Kõneldi, purjetajatele ja sõudjatele lastavat. Sosisitati, kes maalt linna tulevat, ei tohtivat minna enam tagasi. Ent ainuke kindel teade, millega võis arvestada, oli ajalehtedes ilmunud telegramm, et Austria 28. juulil Serbiale oli kuulutanud sõja. Peagi kujunes olukord kindlamaks. Ööl vastu 1. augustit kaotasid rongide sõidukavad oma maksvuse. Kõigile laevadele keelati sadamast lahkumine. Kogu Soomes pandi maksma sõjaseisukord. Suursugune ja elustkihav Hangö meresupelusasutus pandi äkki kinni ja suvitajad põgenesid ülepeakaela igasugustel kättesaadavatel liikumisvahenditel. 3. august tõi viimaks täie selguse. Ajalehed avaldasid keisri manifesti sõjakuulutusest Saksa maa le.

Ning nüüd algas rahulikele elanikele too lõpmatu vastumeelsuste ja pahanduste ahel, mida sõjatont igalpool, kuha ta aga satub, enda järel tassib: Väliselt saarestikuvõõlt pidid elanikud lahkuma. Hooned, millest mere poole oleks võidud anda märke, põletati pikema jututa maha. Põiki üle Hangö poolsaare tõmmati traataed ning mets raiuti maha. Meremärgid võeti välja, tuletornid kustutati, Soome laht suleti kolme laia miinivöö abil. Hangö sadamas laskis Vene komandant oma sõjahirmus õhku väärtusliku kaubaaida ja tõstekraana. Kogu Soome lõunarand Helsingist kuni Ahvena saarestikuni muutus raskekaliibriliste kahuritega varustatud merkindlustuste ahelaks. Linnades keelati tänavate valgustamine, kell 9 õhtul lõppes igasugune liikumine tänavatel. Suurimad ja ilusamad Soome kaubalaevastiku aurikud rekvireeriti Vene sõjaväevalitsuse poolt. Ühendus välismaaga, mis mõned nädalad alal oli hoitud Rootsi ja rannasadama Raumo vahel, piirati põhjapoolsema piiripunkti Torneä'ni pärast seda, kui üks Saksa sõjalaev Soome reisijateauriku „Uleåborgi“ põhja oli lasknud. Üheks tunduvamaks meelepahasunnitajaks olid ka n. n. „sundmäärused“, millega kindralkuberner nüüd maad hakkas üle

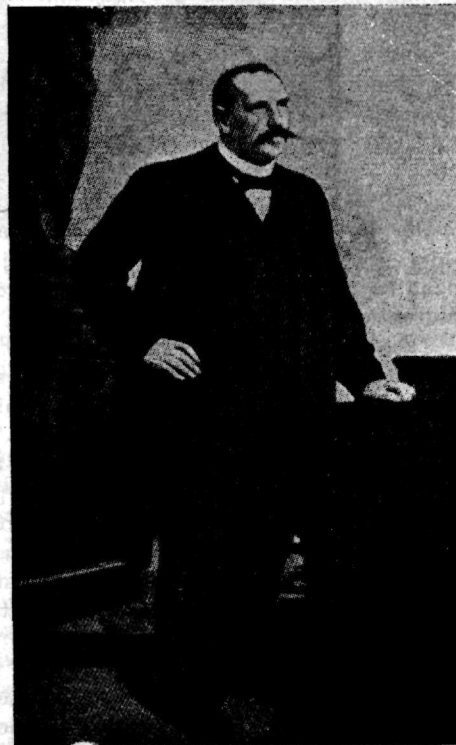
Noorrahvuslane, senatiametnik Eugen Schauman, kes surmas kindralkuberner Bobrikovi 16. juunil 1904 a. ning seejärele iseenda maha lasi.

ujutama. Nad puudutasid nii tähtsusetuid kui ka tähtsamaid igapäevase elu avaldusi ning neis kordus ikka jälle uuesti sama ähvardus, et määruste mittetäitmist karistatakse vangistusega kuni kolme kuuni või rahatrahviga kuni 8000 margani. Sõjatsensor vajutas oma raske ja kohmaka käe avalikule sõnale ja elanikud vajusid sellesse süngesse ja rõhutud vanglameelolusse, milles end tuntakse äralõigatuna kogu muust maailmast, ilma muude sõnumiteta temast, kui Peterburis tsensuritud ning kohendatud teadaanded Vene suurepärestest võitudest ja vastaste kaotustest ja metsikustest.

Olukord, millesse Soomemaa elanikud selle katastroofi tagajärjel olid sattunud, oli neile midagi sootuks ootamatut. Kitsastes ja mõrudates muredes oma enese maa saatuse pärast oldi maailmapoliitilises mõtlemises seevõrra maha jäädud, et nõutult jäädi seisma selle nii ootamatult Euroopale langeva hiiglasündmuse ees. Poliitilises orientatsioonis valitses seetõttu alguses tihti sihitu segadus. Kuidas võtta seisukohta nende sündmuste suhtes? Et ei võidud minna ühes Venemaaga, selles ei valitsenud kahtlust. Aga asuda lääneriikide vastaslaagrisse? Rahvaste vabaduse ja demokraatia eestvõitlejate vastaslaagrisse? Et need läksid käsi käes Venemaaga, oli küllaldaseks sisemise poliitilise tasakaalu kõigutamise põhjuseks. Saksamaa tundus paljudele reaktsiooni kindlama kantsina. Ent see vägev riik oli Venemaa vaenlane, ning Venemaa kaotus oli ainukeseks Soomemaa pääseteeks teda ähvardavast hukatusest. Tahtmatult vajuks vaekausse Saksamaa poole.

Võib olla, et see otsus oleks olnud siiski teine, kui Vene valitsus pärast maailmasõja algust Soome suhtes oleks toiminud ettevaatlikumalt. Kuid just vastuoksa. Peterburi välispoliitika juhid näisid sel hetkel äärmiselt tähtsa Soome probleemi lahendamise hoopis tollaegse

kindral-kubeneri Seyni „kaprali mõistuse“ hooleks jätnud olevat. Selle asemel, et teha katset oma venestamispuuetes võimalikult kaugeleulatavate järeleandmistele ja võimu käsitamise pehmendamise abil maad rahustada ja riigile sel tiival luua teatud kindlustuse, käsitas Seyn nüüd alles veel nimelt kõiki vägivallaabinõusid, millede tarvitamiseks talle tervitatud sõjaseadus andis võimaluse. Perioodiline ajakirjandus oli ta omavoli esimeseks ohvriks. Iga karistuse korduvaks põhjenduseks oli „ebasünnis avaldusviis“. Augusti keskpaigas ilmus keeld ajalehti Soomest läkitada välismaale. Ühtlasi sai teatavaks, et kaks sotsiaaldemokraatlikku toimetajat „ebasünnisa avaldusviisi“ pärast olid karistatud üks 5000-, teine 4000-margalise rahatrahviga. Kui raha jäi tasumata, pisteti toimetajad vanglasse. Paari nädala pärast tuli kahel kodanlikul lehel maksa eelmistele sarnaseid trahve. Septembris hakkas Seyn ajalehti sellega karistama, et ta nende ilmumise sõja lõpuni ära keelas. Esimese nelja sõjakuu kestes olid sõjaseaduse alusel 26 ajalehte karistatud 35 korda, ning 8 ajalehele oli ilmumine sõja lõpuni keelatud. Septembri alul sissesetatud sõjatsensuur ei piirdunud üldpoliitiliste ja sõjateadete kärpimisega, võltsimisega ja keelamisega, vaid muutus uue õhinaga tegutsema hakkava venestamispoliitika eriliselt teravaks abinõuks, avades värravad metsikule Soomemaa tagakiusamisele ja

Senatipresident P. E. Svinhufvud.

laimamisele, lämmatades sealjuures igasuguse võimaluse süüdistuste tõrjumiseks või asjalikuks õiendamiseks.

Venestamine algas nüüd jälle uue hooga. Äärmiselt vajalised Soome ametkonnad, nagu seadusi ettevalmistav komisjon ja teised, likvideeriti, ametnikkude määramine, ametkondade organisatsioon ja tööjaotus korraldati põhiseaduse vastaselt Vene eeskuju järele. Viimaks ilmusid 17. novembril kaks keisri poolt heakkiidetud „kava“, mille järele Soome ametnikud tulevikus pidid alluma Vene õigusemõistmisele, Vene keel pidi keskkooli lõpukatsetel olema määraliseks aineks, kogu Soome koolid ja ülikool pidid alluma Vene haridusministeeriumile, Soomemaa pidi kandma osa väljaminekuist Vene sõjaväe ja välisministeeriumi ülalpidamiseks, tollipiir Soome ja Venemaa vahel pidi kaduma, Soome rahastust ühte sulama Vene omaga jne. jne.

Sellega käsikäes algas kõigi milgi viisil kindralkubernerile ebameeldivate või kahtlastena näivate isikute hoolimata tagakiusamine. Tihti jätkus selleks lihtsast anonüümsest kaebekirjast. Kohe sõja ajal areteeriti ja saadeti Siberisse asumisele mitmeid toimetajaid ja teisi poliitiliselt hoopis kõrvalseisjaid inimesi. Üht neist, ühe tööstusettevõtte direktorit, tahtis Seyn pikema jututa maha lasta ja ainult Vene Läänemere laevastiku juhi, admiral von Esseni, vaheleastumine päästis talle elu. Olgu muu hulgas mainitud süü teiste hulgas näitena üks juhtumine. Vaasa linnapea vangistati ainult seepärast, et ta ühel perekondlikul koosviibimisel Vene sõjajuhtimisest pisut kritiseerivalt oli väljendunud. Teda veeti ühes ühe Vene kurjategijate salgaga 79 päeva mööda Venemaad Siberi südamesse. Selle pea kolm kuud kestva teekonna ajal, mille ta ühes teiste kaaskannatajatega külmanud ja veriste jalgadega peamiselt jalgsi pidi maha käima, võis ta ainult üksainuskord endale muretseda sooja toitu. 25. novembril vangistati kohtunik P. E. Svinhufvud, seepärast, et ta keeldus põhiseaduse vastaselt senati prokuröriks nimetatud Vene „tšchinovnikut“ oma seaduslikuks ülemuseks tunnustamast. Teda määrati asumisele mahajäetumasse Põhja-Siberis asuvasse Tjumskoje külasse. Soome poliitiseiametnik, kellele tehti ülesandeks Svinhufvudi areteerimine, keeldus seda tegemast ja tagandati seepärast ametist. Kaks noort õigusteadlast, keda määrati Svinhufvudi asetäitjaks, lükkasid pakutud ameti tagasi, mispärast neil tagakiusamiste all tuli kannatada. Samuti kestsid alatised tagakiusamised „üheõigusluse seaduse“ mittetunnustamise pärast, milles Soome põhiseaduse vastaselt Vene alamatel Soome ametkondadesse teenistusse astumiseks olid antud

soomlastega ühesugused õigused. Kujunes pea-aegu juba nagu mingiks isamaaliseks väeteenistuskohuse täitmiseks selle eest „Krestö-vanglas“ istuda. 1. veebruariks 1915. a. kokkukutsutud Maapäeva tegevus lõpetati määramatuks ajaks. Sõjaseaduse soomustatud katte all levis Vene ametnikkude altkäemaksuvõtmise, sõjaväe omavoli, politsei ja sandarmite spionaashi, sõnaga kogu vene-aasialise asjaajamise nurjatuse ja ülbuse katk, mis maapäriselanikkudele muutis elu võimatuks ja väljakannatamatuks.

*

Kuid Soome noorsugu ei lasknud pead norgu. Ta taltsutas oma isamaa-alanduse ja vastase nurjatuse pärast tõusvat viha, ent ta hinges kasvas igatsus vabanemise järele leegiks, millel oli vaid üks siht: võitlus elu ja surma peale. Sellele põlvele, kes nüüd oli noor, oli Bobrikovist tekitatud võitlus õiguste eest vaid ajaloolise väärtusega, elavaks päevaloosungiks ei olnud see talle enam. Tema tunded juurdusid mitte juriidilis-eetilises, vaid rahvuslikus arusaamis. Seepärast loobus nende püü passiivsest vastuhakkamisest ja siirdus kõige jõuga tegutsemistaktikale. Tihti kuulnud Viktor Rydbergi, Jean Sibeliuse muusikasse asetatud „Ateenlaste laulule“ tekkis nende jaoks uus, veetlev, raudne kõla:

„Ilus on surm, kui julgelt sa langed ründavas reas,
Varised isamaa eest, tabab sind kodu eest surm.

Seepärast vaimustushoos rutta kodumaad
kaitsma,
ohverda elu ning kõik tulevaste põlvede heaks.

Edasi, noormehed, ette! Tihedas, ründavas reas,
võoraks jäägu meil hirm, võoraks ka alistustee.

Häbiga kattub see vägi, kus juhtide tihedas
parves
kõikide noorte ees variseb maamulda rauk.

See on ju noorele sünnis, kel käharais lokke
Kaunistab kevadelill, rõõmsalt põimitud pärg.

Elus ta naistele kaunis, meestele võimas ta
näigu,
Kaunim siiski tal surm verise võitluse hoos.“

See noorsoo võitlust ihkav meeoleolu polnud ootamatult alanud sõja otsekoheseks tulemuseks. See oli pikkamisi ja loomusunnil tärganud põllult, mille oli künnud Vene suruja hävitustahe. Üliõpilaste organisatsioonides polnud sugugi enam võõras mõte Soomemaa tulevast iseseisvusest. Juba aasta varem — kuigi mõtteosaliste kinnises ringis — oli ta ürgjõuliselt esile tunginud ja leidnud väljenduse, mille üle tol korral mõni vanem kaasvõitleja kahtlevalt pead oli raputanud.

Sügisel 1913 pühitses Põhjamaa üliõpilaskogu Soome suure ajaloolase Henrik Gabriel Porthani (1739.—1804.) mälestuspüha, kus noor akadeemik Kaarlo Koski mies esines kõnega, milles ta muu hulgas ütles: „Iga rahva sügavas südamepõhjas elab võitmatu tundmus, võitmatu ihaldus viimaks kord kätte võita rippumatuse. Olukorrad võivad olla nii tumedad kui tahes, ükskord ärkab ikkagi see tundmus rõhutatud rahvaste rinnas. Ja seda tundmust ei saa lämmatada. Ja teda ei tohi lämmatada. Rahvas, kellel puudub see tundmus, pole terve ja

Ent see tuli ei tohtinud jääda tunnete mänguks ja vaimustavate sõnade pildumise tekitajaks. Peaaegu oleks ta muutunud selleks. Seal tuli sõda ja andis sellele hästi ettevalmistatud ja iga päev arendatud meeolule, mis pikkamisi oli tihenunud äärmise pinevuseni, viimaks ometi paljutootava, vabastava loosungi. Äärmiselt kaugeleulatuvad võimalused avanesid äkki. Seni uskumatu lähenes kätteulatavasse kaugusse, nõnda et unistused, mida seni oli juletud unistada vaid isamaalise igatsuse valusas joovastuses, hakkasid omama tõelikkuse kuju. Noorte

Tallinna malev 1. mail. Kaitseliiduülem kindral J. Roska jagab klassilaskuritele laskurmärke.

elujõuline, sest loodus ise on istutanud rahvaste teadvusse tungi vabaduse ja rippumatuse järele.“ Kõnele järgnes tormiline kiiduavaldus. Seepeale astus üks teine akadeemik, Kaarlo Kalliala, kõnetoolile, paremas käes hoides vana kangelasööka, mida n. n. „Suure rahutuse“, (1709.—1721.) ajal üks Põhjamaa üliõpilane oli tarvitanud võitluses Vene põlise vaenlase vastu. Sööka kõrgele tõstes, kõneles ta hoogsalt mehisusest ja julgusest ja tuletas meele esivanemate kartmatuid vabadustegusid. Küll olid alles sõnad — iseseisvus, rippumatus, vabadus — vaid meelitatavaks muusikaks, kuid nad olid südameis tekitanud tule, mida, kuigi ta ei tohtinud veel avalikult leegitseda, hoolikalt alal hoiti ja enam ei lastud kustuda.

hingi valdas tormiliselt see igatsus, see võitmatu tung asuda tegutsemisele.

*

Esimesed praktilised organisatsioonilised sammud astuti ühe noorte akadeemiliste kodanikude ringi poolt, kes 1914. aasta kevadel kõrges isamaalises meeolus olid pidutsenud doktori- ja magistripromotsiooni pidu ja järgmisel sügisel jälle kokku tulid. Selle ringi hingeks oli energiline aktivist mag. phil. Väinö Kokko. „Soome iseseisvus“ oli lipukiri, mille tähe all akadeemiline noorus uuesti alustas oma tööd. Missugustel teedel sellele sihile peab rändama, oli alles kõigile tume. Ainult see oli selge, et peab tegutsema hakkama. Ning nõnda siis algas, nagu oleks tahetud iseendale luua teerada,

Kindral vabahärra Gustaf Mannerheim.

selgitav ja propagandiline tegevus lendlehtede valmistamise ja levitamise näol, milledes maailma üldist olukorda püüti käsitada võimalikult asjalikult ja erapooletult. „Meie mõõdupuu sündmuste hindamises,“ loeme ühes neist lehtedest, „ei või ja ei tohi olla muu, kui meie arvamine sellest, mis järeldused võivad olla Venemaa võidul või kaotusel. Ja edasi: „On kätte jõudnud aeg, et meie endalt maha raputame pealtvaataja passiivsuse ja meele tuletame, et ka meile on määratud oma ülesanne lavastatavas maailma kurbmängus: Seista valvel Lääne-Euroopa õigusliku korra ja õigusest arusaamise eest õiguse äärmiseil piirimail. On jõudnud kätte aeg, et me sellele mõtleme — alati haljana hoida ainukest terast, mida võime tarvitada oma ebaühtlases võitluses: tahte terast. On jõudnud kätte aeg, et õpiksime selgesti vahet tegema sõbra ja vaenlase vahel, et me lõpetaksime oma kõrgemate isamaaliste huvide ohvriks toomist esteetiseerivale sümpaatialle meie rõhujate sõprade suhtes.“

Kui lähemalt silmitseda poliitilisi olukordi, mis valitsesid noil esimestel nädalatel pärast sõja algust, on raske ütelda, mille üle tuleb rohkem imestada: kas selle hulljulguse üle, millega eriti noorem põlv asus maa vabastamisele, või selle instinktiivse kindluse üle, millega ta pärast mõningaid kobavaid katseid leidis selle tee, mis pidi viima sihile. Sest olukord oli tõepoolest õige keeruline, nii täis vastolusid, nii nähtavalt

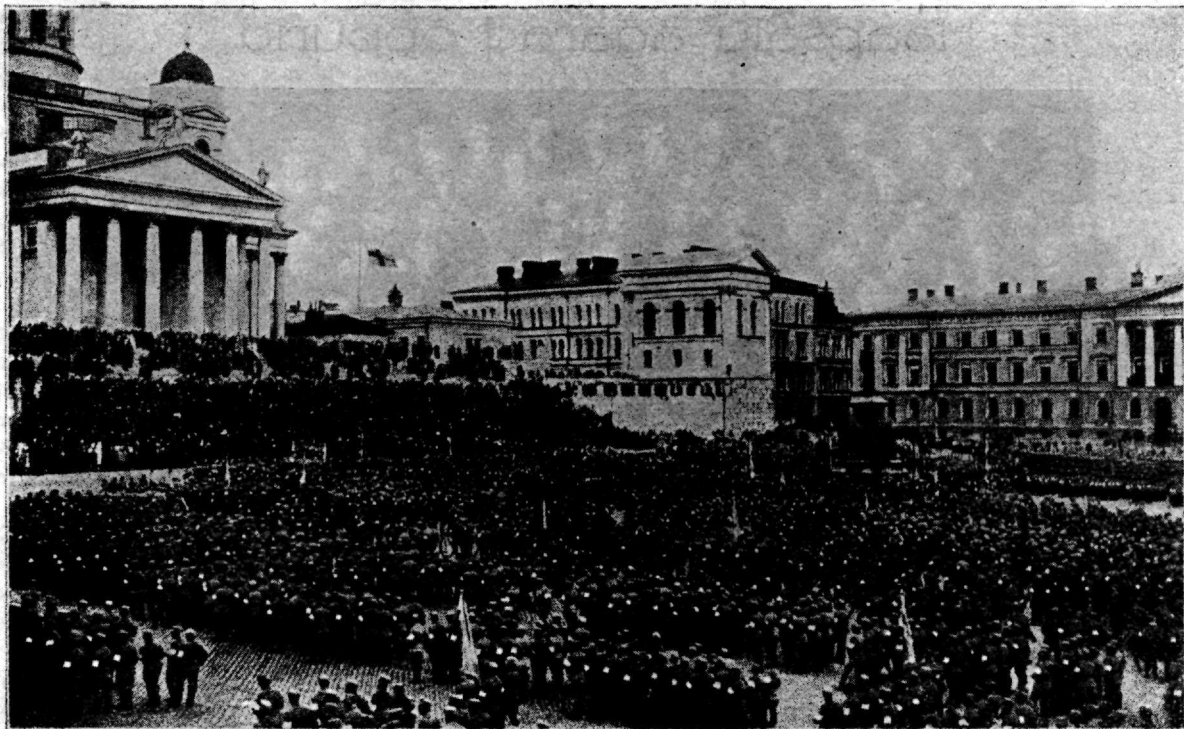
lootusetu, et isegi osavaim ja kogenuim diplomaat nõutult oleks jäänud peatuma. Mõeldagu ainult: kolmemiljoniline rahvas, kelle sajaviiekümmemiljoniline rahvas vastuvaidlematult on pühendanud hävinemisele. See väike rahvas, pealegi veel seesmiselt rahvuslikult kaheks jagunenud, keeleliselt, poliitiliselt ja sotsiaalselt sisetest vastoludest ja võitlustest kui just mitte lõhutud, siis ikkagi nõrgestatud. Kuhu pidi suunitama tee? Missuguses sihis pidid neid juhtima nende juhid?

Kuhu mujale kui Rootsi. Sinna pöördusid alguses kõigi pilgud. Kuid — ka siin oli olemas üks „aga“. Kas võis loota võita suurt puhas-soomlaste massi Rootsiga koosminemisele? Kuid ses suhtes jõuti peagi selgusele. Võitlus ühes Rootsiga Venemaa vastu oleks kogu maal leidnud vastukõla ja relvadevendluse. Aga Rootsi ise? Kas võis loota, et ta astuks sellesse võitlusesse?

Ent nii kaugele ulatusid tol ajal alles vaid üksikute lootused ja soovid. Üldiselt liikusid lootused palju kitsamates piirides. Veendumus, mis kõigepealt täitis iseseisvusemõttelisi mehi, oli raudne vajadus aidata ennast ise, tugeida vaid iseenda jõule, sellele luua võimalus tegutsemiseks. Järgmiseks praktilise sihiga sammuks oli maa ettevalmistamine revolutsiooniks. Seda pidi tehtama iseoma jõul. Kuid ilma tarvilise õppuseta oli sarnane ettevõtte mõttetu. Kuidas oli siis lugu rahva sõjalise tublidusega? Seda ei teadnud keegi. Ligikaudu poolteist aastakümnet polnud Soome rahvas saanud sõjalist kasvatust. Tal puudusid selleks koolid, õpetajad, raamatud, õppevahendid, ühe sõnaga — kõik. Et neid endile muretseda, selleks vajati võõrast abi. Pöördi Rootsimaa poole. Aga kuhu ka pöördi, saadi eitav vastus. Soomlased ei tohtinud minna Rootsi sõjalise kasvatuse omandamiseks ega lubatud ka Rootsi õppejõududel tulla Soome. Ainuke, mida saavutati, oli üks sõjateaduslike õpperaamatute läkitus, mida korraldas läks salaja Soome toimetada. Tehti katset Daaniga. Ka see samm jäi tagajärjetuks. Katset Soomes endas endiste Soome ohvitseride juhtimisel korraldada sõjalisi kursusi ei annud, nagu peagi selgus, praktilisi tagajärgi.

Vahepeal tuldi tihti kokku, arutati olukorda, väljavaateid, võimalusi. Seal ütles viimaks mag. Kokko vabastava sõna: ainuke pääsetee hädast on — ühenduse otsimine Saksamaaga. Kes isamaa vabastamise otstarbel soovib omandada sõjalise kasvatuse, mingi Saksamaale. See näis ainukese teena. See sõna sütitas, nagu oleks seda oodatud.

Kuid kestis veel mõne aja, kuni too mõte leidis seevõrra kindla ja selge kuju, et võidi asuda t: tegelikule teostamisele. Noored akadeemilised

Soome sõjaväe ja kaitseliidu paraad senatiplatsil Helsingis 16. V kuu 1921. a. (kordub igal aastal).

kodanikud pühendasid oma kavatsusesse vanemaid poliitikategelasi põhiseadusvõitluse aegadest. Nad palusid nendelt nõu. Sisuliselt soovisid nad õieti saada vaid nende nõusolekut. Kuid see ei olnud sugugi nii endastmõistetav ja üldine, nagu nad seda lootnud. Nii mõnigi tõsiselt hoiatav hääl tuli kuuldavale. Kuid noorus oli oma otsuse teinud. Tema jaoks polnud enam taganemist. Ja ta leidis sõpru, nõuandjaid, isegi vaimustatud pooldajaid ka vanemate ja rohkem kogenute hulgas, kelledest nii mõnigi juba tänu tolele sotsiaalsele seisukohale, mille ta omas, näis võivat selle eest hea seista, et siin selle hulljulge ettevõtte juures pole tegemist mõtlematu juhtumusotsimisega. Nüüd asus noorte organisatsioon tegevusse. Ta saatis esindajad Rootsi, et saada sealt kindlaid teateid olukorra kohta. Ning seal juhtus midagi üllatavat. Tehti leidus, et väljaspool kodumaa piire asuvad kaasmaalased juba olid septsenud samu plaane, nagu nemadki.

Nimelt olid mõned Soome poliitikategelased, keda maailmasõja algus oli tabanud välismaal, varsti peale seda üksteisega ühendusse astunud ja kohe selle üle ühisele otsusele jõudnud, et maailmapoliitiline olukord pakkus vahest mitte kunagi enam korduva võimaluse anda Soome saatusele soodsa pöörde. Et see on mõeldav ainult Saksamaa kaasabil, näis neile olevat väljaspool igasugust kahtlust. Nende esimene kütlaskäik oli seepärast suunitud Saksa välismi-

nisteeriumi. Üks soomlasist asus kohe selle järele Stockholmisse, et kodumaaga astuda ühendusse. See oli endine „aktivist“, kes juba 1905. aastal mitu kuud oli lukustatud Peeter-Pauli kindluses Peterburgis, Helsingi ülikooli dotsent dr. Herman Gummerus. Temalt kuulis Soome akadeemikute saatkond neist plaanest, mida juba sepsitseti välismaal, ja tema muutus nüüd ühendajaks lüliks Saksamaale püüdvate soomlaste ja Saksa asutuste vahel, kes neile pidid võimaldama nende soovide täitmise. Nagu dr. Gummerus Stockholmis, nõnda moodustas ühe teise soomlase, Fritz Wetterhofi, poolt Berliinis loodud „Soome büroo“ seal vastava ühenduspaiga.

Helsingi ja Stockholmist vahel üle Torneå-Haparanta liikusid nüüd vahetpidamata akadeemikute saadikud ja kurjeerid edasi ja tagasi, edasi ja tagasi vihisesid telegrammid Stockholmist ja Berliini vahel ja reisisid Soome esindajate kiirkäskjalad. Viimaks, 22. jaanuaril 1915. a. võis Berliini büroo Stockholmist teatada, et Saksa ametkohad kavatsusega nõus on ja valmis on noori soomlasi enda juures vastu võtma. Nüüd rändas Stockholmist Helsingisse ühele põnevusega ootavale akadeemikule salapärase telegramm: „Teated teie isalt: — otsustav paranemine. Arst loodab täielist paranemist kaks nädalat.“

Järgmisel hommikul reisis esimene tosin tulevasi kütte Soomest Saksamaale. Oli astunud otsustav samm. Soome vabadusvõitlus oli alanud. —

Haapsalu agarad õppurid.

Haapsalu õpilaste kompanii ühes kompanii juure kuuluva Läänemaa õpetajateseminari naiskodukaitse rühmaga. — Keskel maleva pealikuabi hra Leopas, (*) paremal komp. pealik Küppar; vasakul hra Männik ja naiskodukaitse rühma esinaine pr. Rober.

Läänemaa õpetajateseminaris, samuti Ühisgümnaasiumis pandi õpetajate poolt alus kaitseliidu organiseerimisele kohe peale 1. det. sündmusi a. 1924.

Praegu tegutsevad kummaski nim. keskkoolis kaks rühma: 1. rühm Ühisgümnaasiumis (koosneb 50 malevlasest) ja 2. rühm seminaris (koosseisus 34 malevlast). Mõlemad rühmad kokku moodustavad Haapsalu I malevkonna II kompanii. Peale selle kuulub kompanii juure iseseisva üksusena õpetajateseminari õpetajatest ja õpilasist koosnev naiskodukaitse rühm (koosseisus 27 liiget). Rühma juure kuulub veel seminari nooremate klasside nais-

õpilasist koosnev noorte-rühm. — Kaasakiskuvaks pidupäevaks kompaniile Kujunes 18. märts s. a., mil oli õpetajate-seminaris pidulik vande - töötuse andmine.

Vaimuliku talituse pidas ja vande-sõnad luges ette õp. Ederberg. —

Peale vande-töötuse andmist tervitasid kompaniid ühes kodukaitse rühmaga Lääne maleva pealik kapt. Väeden ja Haapsalu I malevkonna pealik kapt. Männik.

Sellele järgnes koosviibimine, kus kõlasid võimsad isamaalaulud ja maitsti naiskodukaitse rühma poolt valmistatud kuuma teed ühes võileibadega.

H. R.

Naiskodukaitse töö.

Sanitaarvõrgu loomine. Majandus-varustuse muretsemine. Uute liigete vastuvõtmine. Tütarlaste koondamine kodukaitsetöök. Riietus.

Mõne päeva eest koondusid Naiskodukaitse ringkondade esinaised ja keskjuhatus ühiseks nõupidamiseks kl. peastaapi, et vastastikku üksteist informeerida senisest tegevusest kohtadel ja üles seada uusi sihtjooni tulevikku jaoks. Koosolek, millest kl. peastaabi esindajana osa võttis ka peastaabi ülem kol. J. Maide, kandis kõigiti asjalikku laadi ja avaldas ilmselt seda suurt indu ja südamlikkust tahet kõigiti kaasa aidata meie riikliku elu kindlustamisel ja arendamisel, mis valitseb Eesti naise rinnas.

Eriti tähtsaks peeti sanitaarala korraldamist kogu maal ja sellekohase sanitaarvõrgu

loomist. Mitmel pool on sellega juba tehtud algus, on loodud koos teiste asjasthuvitatud asutustega sanitaarpunkte, korraldatud vastavaid kursusi ja loenguid, tehtud eeltöid Tervishoiu muuseumi poolt kirjastatava käsiraamatu levitamiseks jne. Aga sellest on vähe. Vaja ette valmistada vastav personaal sanitaarteenistuseks, vaja muretseda arstimisvahendeid, palgata instruktoreid tervishoiu teadmiste levitamiseks laiemates rahvakihtides, ellu kutsuda nõuandepunkte üle kogu maa, sest eriti meie emade ja laste surevus on kohutavalt suur, mille põhjuseks sagedasti osutub teadmatus ja arstiabi puudumine. Nõu-

andepunktide juure tuleks võimalikult asutada mõnevõrdilised haigemajad sünnitajate ja raskemate haigete jaoks, kes ei kannata transporteerimist linna. Loomulikult ei suuda Naiskodukaitse üksinda teostada kõiki neid kavatsusi, ent kaasaaitamine ja algatamine peab kuuluma nende otsekoheste ülesannete hulka. Ses suhtes ongi juba käimas läbirääkimised töö- ja hoolekandeministeeriumiga, tervishoiu muuseumiga, omavalitsuse asutustega jne. Kulude jagamisel kõigi nende asutuste vahel on avaldatud kavatsuste teostamine täiesti võimalik ja läbiviidav. Arstimisvahendite ja varustuse soetamine kl. üksuste juure loetakse otsekoheseks Naiskodukaitse kohuseks, tuleb muretseda sanitaarpaunu täielise sisseseadega neisse üksustesse, kus need alles muretsmata jne.

Majandus-varustuse küsimust arutades, jõutakse otsusele, et igasse malevasse tuleks muretseda vähemalt üks katel kinnise kaanega ja keedukaste. Pr. Tõrvand, kes lähemal päevil sõidab Viini, võtab lahkesti oma peale muretseda informatsiooni katelde hindade ja tellimistingimuste kohta, kusjuures esijoones soovitatakse muretseda sarnaseid katlaid, kus suppi ja teed võiks keeta eraldi. Igasuguste taldrikute ja kausside muretsmist staapidesse ei peeta soovitavaks, vaid kaitseliitlased peaksid ise end nendega varustama.

Kuna uute liikmete vastuvõtmisel Naiskodukaitse senini kohtadel on talitatud õige mitmet moodi, jõutakse otsusele, et siin peab valitsema kindlam ühtlus, mispärast üles seatakse põhimõte, et liikmeksastuja tulevikus

igalpool peab täitma 2 sooviavalduslehte, millest üks jääb jaoskonna juhatusesele ja teine — maleva pealikule. Lehe registreerimisnumber oleks ühtlasi ka väljaantava liikmekaardi numbriks. Oldi ka arvamisel, et uute liigete vastuvõtmisel tuleks olla võimalikult ettevaatlik, et takistada mittesoovitava elemendi pääsu Naiskodukaitse ridadesse.

Tütartlaste koondamist kodukaitse tööks peeti põhimõtteliselt väga tarvilikuks, kuigi selle kavatsuse teostamisel otsustati talitada äärmise ettevaatusega. Peeti tarvilikuks kohapeal see küsimus võtta üksikasjalisemale kaalumisele, et siis järgmisel esinaiste koosolekul juba lähema tegevuskava kokkuseadmisele võiks asuda. Ka haridusministeeriumi ja teiste vastavate organisatsioonide seisukohad selguksid juba selleks ajaks.

Puudutades Naiskodukaitse liikmete riie-tuse küsimust on koosolek arvamisel, et sellena tuleks võtta tarvitusele lihtne töökleit sinakashallist pestavast riidest, mis ei pleegi. Käised olgu pikad, lahtinööbitavad, krae valge, kleidi kõrgus maast umbes 30 sm.

Järgnesid informatsioonid kohtadelt ja muude vähem tähtsate küsimuste arutamised. Töerohke ja viljakas koosolek lõpetati pärast mitmetunnilist kestvust Naiskodukaitse esinaise pr. M. Raamoti soojade sõnadega, milledega ta koosolekust osavõtjatele avaldas tänu nende senise tagajärjerikka töö eest kohtadel ja neid üles kutsus jätkama seda isamaalist tööd täie veendumuse ja püsivusega, nagu see Eesti naisele kohane.

Lääne naised.

25. märtsil peeti Lääne maleva staabi ruumides, maleva pealiku kutsel Naiskodukaitse ringkonnakogu koosolek. Ringkonnakogu koosolekule olid ilmunud 11 jaoskonna esindajad. Koosoleku avas sissejuhatava kõnega maleva pealik hr. Väeden, kriipsutades alla naiskodukaitse suurt tähtsust ja vajadust.

Ringkonna juhatusesse valiti: esinaine prl. M. Michelson, liikmeteks prl. O. Blaubrük, pr. L. Hindrekson, pr. Kask ja prl. A. Vaus. Peale juhatusse valimist asuti kohtade pealt esitatud aruannete ärakuulamisele ja tulevase töökava selgitamisele.

Aruannetest selgus, et suuremalt osalt on jaoskonnad, kes varem juba moodustatud, te gutsenud abilistena maleva allüksuste juures, peajasjalikult korraldades suuremate malevlaste õppuste juures neile sööke ja kaasa aidanud pidude korraldamiseks. Haapsalu ja seminaris jaoskondades on ka käimas sanitaarkursused.

Asudes tulevase töökava juure, võeti ajutis-

tes määrustes ettenähtud tegevusalad üksikasjaliselt läbi ja määrati ära, mida kohtade peal peab eestkätt teostatama. Koosolekul maleva pealiku poolt ülestõstetud küsimus, kuidas soetada malevlastele seljakotte, katlakesi ja riidevarustust, otsustati naiste poolt väga heatahtlikult ja võeti töökavasse. Mida aga selle juures märkimata ei või jätta, on huvitav riiete soetamisviis malevlastele: malevlased toimetavad igaüks 6 naela villu naisjaoskonna juhatusese kätte, kus villad ümber töötatakse naiste poolt ja antakse malevlastele tagasi valmis riie. Sarnasel viisil on juba Lihula naisjaoskond malevlasi riidega varustama hakanud.

Näib, et Lääne naised on tõsiselt asja külge asunud ja igati oma jõudu ja tahet tööle rakanud. Peab ka märkima naisjaoskondade arvu (14 jaoskonda), Läänemaa kohta — see on võrdlemisi suur arv ja nende ellukutumine eriti meie oludes pole vist kerge vaevaga teostatud.

1. maleva pealik hr. V. Väeden; 2. ringk. juhatause esinaine prl. M. Mihelson; 3. esinaise abi prl. O. Blaubrück; 4. juhata. liige pr. H. Kask; 5. juhata. liige pr. L. Hindrekson; 6. juhatause liige prl. H. Vaus

Tartu maleva staabi kompanii kolmeaastasest tegevusest.

Sõjakunsti eelistamine sõjaväelistest voorustest on olnud kõigis ajajärgudes rahvaste hukatuseks. Sest kõlblised omadused ei püsi kunagi paigal; nad langevad niipea, kui nad enam ülespoole ei püüa.

Scharnhorst *)

Elame rahvaväe ajajärgus. Imperialismi õitseage on möödunud. Kaasaeg püüab sõjata läbi saada. Ta püüab seda, kuid ei kindlusta. On ikkagi tarvis enesekaitseks valmis olla. Ja meie väkeriigis on osa sellest ülesandest — alati valmis olla — kaitseliit enda peale võtnud. Nagu rahvaväes, nii ka kaitseliidus edendab tähtsat osa noorsugu.

Tartus — alma materi linnas — moodustavad üliõpilased terve rea kaitseliidudüksusi. Nende hulgas ka staabi kompanii, mis koosneb peasjaltselt maakondlike kogude üliõpilastest. Kuid ka teiste üliõpilasorganisatsioonide liikmed ja organiseerimatud üliõpilased võtavad temast osa. Alaliseks põhimõtteks staabi kompaniil on olnud: tähtis on riigitrüü kodanik, vaatamata teatud organisatsiooni kuuluvusele.

Staabi kompanii on administratiivselt üksikkompanii, mis allub otsekohe Tartu maleva pealikule. Kolme aasta eest, 3. märtsil 1925. aastal asutati ta 33 üliõpilase poolt ning valiti pea-

Tartu mal. staabi komp. esimene (1925.) vabadusristi kavaler res. kapten Peeter Päts, mag. geogr. likuks vabadusristi kavaler reserv-kapten Peeter Päts, nüüd mag. geogr., kes ka vastava kinnituse leidis. Protokolliraamatuid lehitsedes

*) Nii kirjutas Scharnhorst 1806. aastal. V. Balck, *Entwicklung der Taktik im Weltkrieg*, II Auflage, Berlin, 1922, lhk. 173.

Staabi kompanii juhatus: Istuvad vasak. parem.: komp. abipealik A. Nurklik, komp. end. pealik res. lipnik R. Kenkman, komp. praeg. pealik res. lipnik L. Leesment. Seisavad: komp. instr. res. lipnik H. Tomson, laekahoidja A. Teadlane, abisekretär F. Anderson ja sekr. J. Limberg.

selgub veel, et asutamiskoosoleku juhatajaks on olnud Heinrich Pullerits, jur. et rer. merc., pärastine Eesti konsul sekretär Stokholmis, ja protokolljaks ülikooli assistent Teodor Lippmaa, nüüd dr. rer. nat. ja ülikooli eradotsent.

Esimesse juhatusse kuulusid: kompanii pealik res.-kapten Peeter Päts, pealiku abi res.-lipnik Rudolf Kenkman, sekretär Heinrich Pullerits, laekur Kaljo Raag ja abisekretär Herman Unt.

Alul kavatseti malevkonda asutada — nime tus pidi olema VII malevkond, kuid vähearvu lise koosseisu tõttu kujunes välja kompanii. Ni metus oli esialgu lahtine: Maa-alaliste üliõpi lasorganisatsioonide kompanii, Üksik kompanii, Staabi kompanii. Jäädi peatuma viimase juure, kuna kompanii üheks peaülesandeks on maleva staabi kaitse. 1925. aasta sügisel lahkus res. kapten Päts elukoha muutmise tõttu pealiku kohalt. Ta valiti kompanii auliikmeks. Uueks

kompanii pealikuks sai res. lipnik Rudolf Kenkman ja pealiku abiks res.-lipnik Leo Leesment, nüüd mag. jur. Pealik Kenkman juhtis staabi kompaniid üle kahe aasta. Vahepeal on kompanii pealiku abi kohuseid täitnud ka Ernst Alles. Praegu juhivad staabi kompaniid pealik res.-kapten Leo Leesment, mag. jur. ja pealiku abi Ants Nurklik, meteoroloogia observatooriumi vaatleja.

Kohe peale kompanii asutamist algasid jalaväe elementaarõppused, mis peeti kaks korda nädalas tihti hommikuti kella 6-st peale.

Varsti mindi üle eriõppustele, sest juba algusest peale avaldati soove nii juhtiva personaali kui ka juhatatavate poolt, et üliõpilaskompaniil peaks olema ka mõni eriülesanne. Juba juhatuse koosolekul 8. märtsil 1925. aastal otsustati side- ja luuresalgad asutada ja vastavaid õppusi korraldada.

Side- ja luuresajandusele pühendati suurem

Tartu maleva staabi kompanii I-se rühma 1. jagu (Pärnumaa Üliõpilaskogu) 1926. a. suvel Pärnus lipuandmise paraadist osa võtmas.

osa õppustest. Eriti harrastati signalisatsiooni. Hakati morse tähestiku harjutusi pidama nii ruumides tahvlil kui ka väljas Raadi mõisa läheduses.

Sideabinõude arv on suur. Ideaalset sidevahendit pole seni veel olemas. Igal vahendil on oma head ja halvad küljed — hüved ja puudused. Igale olukorrale on oma eri-sideabinõud. Ühes olukorras on parem kasutada akustilisi, teises optilisi, kolmandas tehnilisi vahendeid: telefon, telegraaf jne. Teatud olukordades tarvitatakse ainult käskjalgu, kes tegutsevad jala, ratsa, mootorrattal ja mitmel teisel viisil. Kõikide nende vahendite muretsemine on kõige raskemaks punktiks kompanii tegevuses. Sest see nõuab suuri finantse, mida nii kergelt võtta ei ole. Siin aitab kaasa ka naiskodukaits.

Kuid sõjaväe ülddoktriin — vastastikkuse informeerimise ilmtingimatus — jääb sideteesustuses peapõhimõtteks. Sellest välja minnes on staabi kompaniis otsustatud järk-järgult, kuivõrra seda finantsid võimaldavad, kõik vastavad vahendid muretseda, kõige lihtsamaist alanud.

Staabi kompanii, kui üliõpilaskompanii, iseäralduseks on ka asjaolu, et suvel, kui üliõpilased laiali sõidavad, väheneb tegevus Tartus. Üksikud jaod ja malevlased tegutsevad siis oma kodumalevate juures juurekomandeerituna, kui

linnades nõnda ka maal valdades. Ja sügiseks tullakse jälle Tartu kokku.

Kõlm aastat on staabi kompanii tegevusest möödunud. Õpitakse ja täiendatakse sõjaasjanduses Tartus, harrastatakse sporti ja suvekuudel tegutsetakse oma kodumalevate juures, kuid üle selle kõige seatakse ikkagi vana põhimõte, et kõige tähtsam moment on ka kaitseliidus kõlbline moment — kohusetunne. Sest sõjakunsti eelistamine sõjaväelisest voorusest on olnud kõigis ajajärgudes rahvaste hukatuseks; kõlblised omadused ei püsi kunagi paigal: nad langevad niipea, kui nad enam ülespoole ei püüa.

Leo Leesment.

Parandused

eelmises „K. K.“ numbris avaldatud kaitseliidupäeva määruste juure.

1. Lhk. 4. § 2 p. a) Kergejõustiku ja sõjalise iseloomuga individuaalvõistlusaladel igas klassis igal ajal — 6 võistlejaga.

2. Lhk. 5 normide tabelis p. 14 — Pesapalli kaugusvisked (granaadi tagajärg) lugeda eriklassi normiks — 75 m. ja rohkem.

3. Lhk. 18. Eelviimne lõige peab olema: „200—300 m kaugusele on paigutatud rinna, maastikul lamava laskuri ja maastikul lamades laskja laskuri kujude grupp“ jne.

4. Lhk. 23. Kaitseliidupäeva rändauhinda nimekiri ja statuut parandusi teha allolevas märkuses: p. 2) lugeda järgmiselt „teatejooksus B klassis 4×100 m.“

Miks müüakse Estoonia all nr. 10 riidekaubad odavamalt?

Seepärast,

ei paljud kaubad koefakse oma kudumisvabrikus.

Seepärast,

ei välismae kaubad tellitakse otse vabrikutest.

Seepärast,

ei läbimüük kiire, mis võimaldab väikese protsendiga kauplemist.

Seepärast,

ei kiire läbimüügi tõttu valik alati uudisest.

Seepärast,

osike kõik riidekaubad suurel ja väikesel arvul ESTONIA ALL NR. 10. Kõnepraaf 9-27.

Kohale jõudnud palju kevaduudiseid.

Narva maleva murdmaajooks ja rännakvõistlus.

Pühapäeval 22. aprillil korraldas Narva malev murdmaa jooksu malevlastele. Jooksumaa pikkus oli üle 5 km. Jooks algas maleva staabi juurest ja läks üle linna karjamaa Pähklamäe mõisa ja sealt tagasi. Jooksurada pehme. Osavõtjaid 10 kaitseliitlast, kes lõpetasid järgmiste aegadega:

1) Konstantin Vitsut, Vaivara mal. 3. komp. — 19 m. 42,7 s.; 2) Voldemar Vitsut, Vaivara mal. 3. komp. — 20 m. 50,6 s.; 3) Nikolai Ney, Narva malevk. patareist — 21 m. 15,6 s.; 4) Vambola Ratasepp, Narva malevk. patareist 21 m. 30 s.; 5) Georg Siig, Vaivara mal. 6 kompaniist — 21 m. 34 s.; 6) Jüri Valgesnaulov, Vaivara mal. 5) kompaniist — 21 m. 45 s.; 7) Artur Tasuja, Narva patareist — 21 m. 50 s.; 8) Robert Vander, Narva malevk. 2. kom. — 21 m. 59 sek. 9) Reinhold Niilov, Vaivara mal. 6 komp. 22 m. 01,5 s. 10) Otto Saareke, Narva mal. 2 k. — 24 m. 13 s.

Maleva pealiku abi kapten K. Maasik sisukas kõnes toonitas, et nüüd on alanud välisvõistluste seeria ja edaspidi pea igaal pühapäeval on võistlused.

Kapten K. Maasik tervitas võitjaid ning andis üle auhinnad: 1. — hõbenuga ja kahvel; 2. — uushõbe portsigar; 3. — hõbeteelusikas; 4. — nahk tikutopsi ümbrik.

Järgmisel pühapäeval, 29. aprillil, oli rännakvõistlus rakmetes 8 km. peale. Võistlustingimised vastavalt kaitseliidupäeva kavale.

Üla l: Vaivara mlvk. 1. kompanii pealik Villem Roos jõuab V. kohale.

Keskel: Narva maleva Vaivara mlvk. 5 kompanii rühma pealik Jüri Valgesnaulov jõuab III-na finiši.

All: Narva maleva rännakvõistlusest osavõtjad.

Stardi algus oli kell 10. Osavõtjaid 25. Ilm võistluseks väga soodus.

Kohtadele tulid:

1. Niitov Reinhold, Vaivara mal. 6 kompanii — 39 m. 26 s. 2. Ratasepp Vambola, Narva patarei — 40 m. 32 s. 3. Valgesnaulov Jüri, Vaivara mal. 5 komp. 41 m. 20 s. 4. Siig Georg, Vaivara mal. 6. kompanii 41 m. 30 s. 5. Komp. pealik Roos Villem, Vaivara mal. 1. komp. — 43 m. 51 s. 6. Vitsut Voldemar, Vaivara mal. 3. komp. — 44 m. 07 s. 7. Siig Johannes, Vaivara mal. 6. k. — 44 m. 27 s. 8. Niilov Friedrich, Vaivara mal. 6. komp. 44 m. 38 s. 9. Saareke Otto, Narva malevkonna 2. komp. 45 m. 55 s. 10. Ney Nikolai, Narva patarei — 46 m. 35 s.

Meeskondadevahelise rändauhinna võitis Narva malevkonna patarei keskmise ajaga 49 m. 53 sek.

Esimestele 5 kohale tulijatele andis maleva pealik üle auhinnad, kuna järgmised 3 omandasid diplomid.

Male.

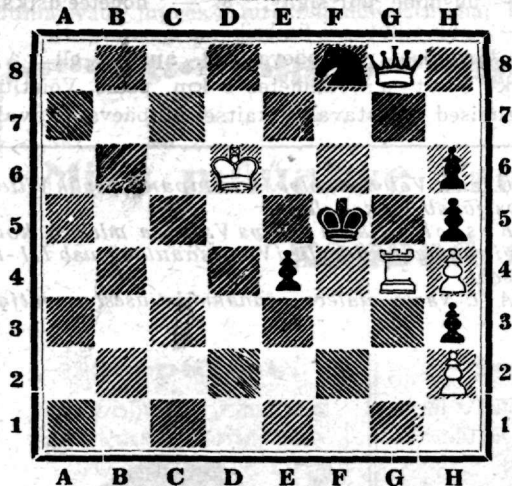
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 52.

Kokku seadnud Ylev Hyljato (Viiljandis).

„Kaitse Kodu!“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Kd6, Lg8, Vg4, Eh2 ja h4.

Mustad: Kf5, Rf8, Ee4, h3, h5 ja h6.

Valged algavad ja annavad matt kahe samuga.

Lahendusi palutakse saata järgmisel aadressil: Tallinn Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister.

O. Jevetski ülesande nr. 49 lahendus.

1. Lb1-d1, Oa7 : g7,

2. Ld1-e1 jne.

1. (Lb1-d1), ükskõik,

2. Og1-f2 + jne.

Õiged lahendused saatsid: B. Kärner, Felix Rosenberg, Raoul Pärnpuu ja Evald Karp (Tallinnast), Richard Ollino (Narvast), V. Pöld (Kuivastest), Johann Kalmus (Vändrast), Martin Villemson (Pärnust).

Kaitseliidu spordikeskklubi teateid.

Kaitseliidu spordikeskklubi asemikkude koosolek peetakse 21. mail s. a. kell 11 kaitseliidu peastaabi ruumes järgmise päevakorraga:

1. Koosoleku juhataja ja sekretäri valimine.
2. Eelmise koosoleku protokollki kinnitamine.
3. 1927. a. tegevuse aruanne.
4. 1927. a. tegevuse aruanne kohtadelt.
5. 1928. a. tegevuse kava.
6. Põhikirja muutmine.
7. Eesti spordiliitude liikmeks astumine.
8. Valimised.
9. Läbirääkimised.

Koosolekust võib osa võtta iga maleva spordiklubi 2 asemikuga, kes peavad olema varustatud vastavate kirjalikkude volitustega.

Juhatus.

LEO STROM,

Tallinn, Viru 4, (kino Rekordi all.) Kõnetraadid: 9-73 ja 24-85. Telegr. aadr.: LEO-STROM.

IMPORT- EKSPORT

Laos: klaas-, kristall-, portselan-, fajanss-, email-, alumiinium-, teras-, raud-, nikkel-, alpakka-, lambi- ja ilukaubad.

Kõige suurem kalavõrkude ja teiste kalapüügitarvete kauplus.

Tallinnas, Valli t. 4. Kõnetr. 8-28. Turu vastas.

Hinnad väga odavad. Peale selle preemia (suuremal arvul ostes antakse võrk pealekauba).

Palume enne mujalt ostmist meile sisse tulla ja tutvuda hindadega.

Aktsiaselts „MURAVEI.“

Eesti Piimatööstuse Ühing

„EPTÜ”

Tallinn, Lai tän. 41 (ETK majas),

telef. 20-91 ja 26-07.

Ühistegeeline piimasaaduste väljaveo keskkorraldus.**Eksporteerib** võid ja muid piimasaadusi, makstes kõrgemaid päevahindu.**Varustab** piimatööstusi paremate piimatööstusmasinate ja igasuguste meiereitarvetega soodsatel maksutingimustel ja mõõdukate hindadega. Soovib ka karjapidajatele paremaid piimaveokanne, kurne jne.**Annab** piimatööstustele oma eriteadlaste läbi nõu ja juhatusi ja toetab neid laenudega.**EPTÜ** paneb suurt rõhku või kvaliteedi tõstmisele ja tema teenistuses seisavad paremad piimaasjanduse instruktorigid.**EPTÜ** töötab täiesti ühistegeelisel alusel ja seisab igapidi piimaühisuste huvide teenistuses, seepärast saadavad piimaühisused oma või EPTÜ-le ja astuvad ka tema liikmeks.

Lähemal ajal ilmub trükist kaitseliidu peastaabi väljaandel spordivõistluste korraldajatele, kohtunikkudele ja võistlejatele hädatarviline käsiraamat

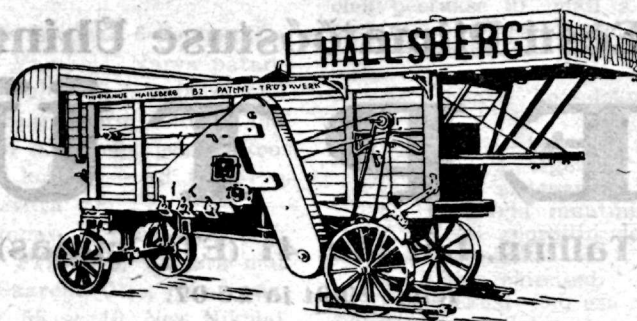
„Kaitseliidu spordimäärused.“

Sisustik:

1. Eessõna.
2. Kaitseliidu võistluste liigitus.
3. Kaitseliidu võistlustest osavõtmine.
4. Võistluste korraldamine ja juhatus.
5. Võistlustoimkonna liikmete ülesanded ja kohused.
6. Kohtunikudekogu liikmete ülesanded ja kohused.
7. Võistluste üldmäärused.
8. Võistluste erimäärused.
9. Jooksud.
10. Kõned.
11. Hüpped.
12. Visked, heited ja tõuked.
13. Mitmevõistlused.
14. Kõievedu.
15. Granaadiviske.
16. Ametliikude võistlusvahendite kirjeldused, eriseletused jne.

Tarvidus uuemate, rahvusvaheliste määrustega koosõlastatud spordimääruste järele on olnud suur, sest senistel võistlustel on annud end tunda just selliste määruste puudus.

Kaitseliidu spordimääruste kokkuseadmisel on aluseks võetud „Rahvusvahelised määrused“ millised on kaitseliidu olude kohaselt ümber töötatud. Väikeses, taskusse mahtuv kaustas on see raamat igale võistluse korraldajale, kohtunikule ja võistlejale lahkumatuks kaaslasiks.

Igäüks teab,

et THERMAENIUS viljapeksumasinad SANDBÄCKEN naftamootorid, HERKULES heina- ja viljakoristamismasinad, ARVIKA ja RASEVSKI adrad ja äkked, ALFA ja GLOBE koorelahutajad on viimane tehnika saavutus põllu- ja põllutööstusmasinate alal ja ostab seepärast kindlasti ainult ülalmainitud masinaid ja riistu. Müük soodsate hindade ja tingimustega, tellimiste täitmise kiire ja korralik.

Peaesindaja **A.-S. C. A. Virkhaus,**

TARTUS, Peterburi t. 42, kõnetr. 1-95. TALLINNAS, V. Karja t. 1, krt. 5, kõnetr. 6-22.

Eesti Rahvapanga

arvete seis 30. aprillil 1928. a.

Aktiva.

Passiva.

Kassa ja jooksvad arved teistes pankades	45.035.78	Osa- ja muud kapitalid	216.647.77
Väärtpaberid ja välismaa raha	4.066.15	Hoiusummad	1.649.437.33
Laenud	1.801.936.10	Vekslite rediskont ja muud laenud	
Korrespondendid	397.450.80	Eesti Pangas	49.463.75
Osamaksud teistes asutustes	5.460.50	Korrespondendid	443.330.75
Garantiide deebitorid	241.212.50	Garantiid	241 212.50
Riiklikud laenud	1.016.727.65	Riigikassa, tagasimaksetavad riiklikud laenud ja kalameeste riikliku laenu fond	1.042.622 92
Kinnis- ja vallasvarad	149 713.60	Mitmesugused passivad	102.120.56
Mitmesugused aktivad	136.755.29	Saadud 0/0 0/0 ja komisjon	84.477.73
Ärikulud, maksetud 0/0 ja komisjon	30.954.94	Liikmete lisavastutus	346.800.—
Liikmete kohustused	346.800.—		
	<u>4 176.113.31</u>		<u>4.176.113.31</u>

Juhatus.

Kaua otsitud — ometi leitud!

Senine niidumasinat käigukorraldus jättis mõndagi soovi-
da. Nüüd on see küsimus õnnelikult lahendatud

SVECIA

(endine Herkules)

niidumasinat juures, millele lisaks tulevad veel mitmed teised
uendused, nii et praegu ei suuda ükski teine niidumasin
võistelda Sveciaga.

„Svecia“ koristamismasinad ja nende tagavaraosad müügil:

Tallinna Eesti Majandusühisusel,

Tallinn, Estoonia puiestee 21,

abikauplus nr. 1: S. Pärnu maantee 30,

„ „ 2: S. Tartu „ 51.

Eestimaa Põllusaaduste Ümbertöötamise Osühisus

„VIRU“

Tallinn,

Suur Kloostri t. 22/18.

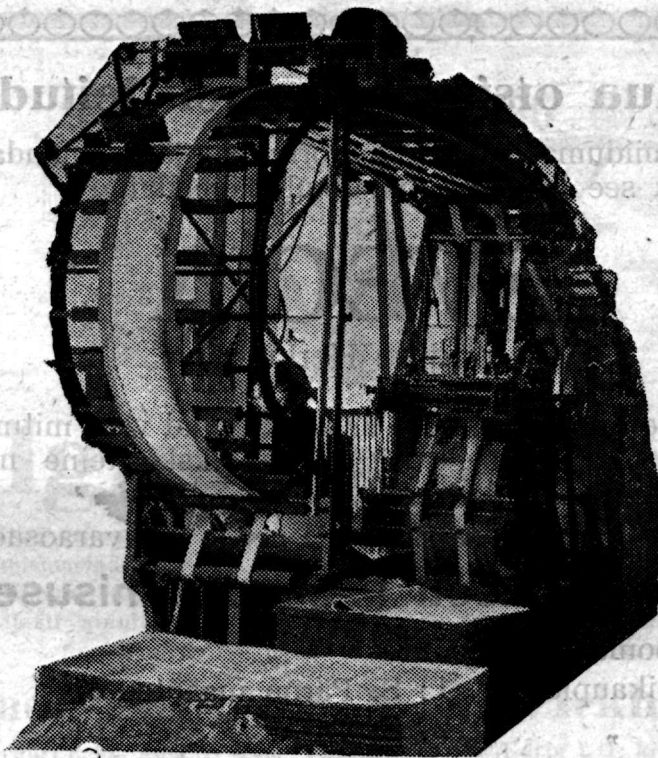
Tel. aadress: „Virusa“. Kõnetraat 8-13.

Vabrikud: Rakveres ja Kadrinas.

Valmistavad kõrgeväärtuslikku kartulitärklist, kartulihelbeid, kartulisii-
rupit, glükoosi.

Peaesindaja

A.-S. Rumberg, Tuberg & Ko., Tallinnas.

Kodanikud, olge isamaalased, võtke eeskuju soomlastest. Toetage ja eelistage ikkagi ainult omamaa tööstust.

Ei ole sugugi halvemad, ei ole kallimad minu tehases valmistatud kirjaümbrikud.

Kaitseliidu staabid, omavalitsused, valitsusasutused,
pange tähele, et Teie ametnikud ainult

GP märgiga kirjaümbrikke tarvitaksid. **GP**

Nõudke proove ja hinnakirju, enne kui tellimistega kavatsete teiste poole pöörduda.

Kirjaümbrikkude ja paberkaupade tööstus

Gustav Pihlakas

TALLINNAS

Vaksali puiestee 2. Telef. 4-79 ja 9-65.